



VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA  
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Analýza platobnej podmienky so zameraním na typické platobné prostriedky  
v medzinárodnom obchode

Analysis of Payment Condition Focusing on Typical Payment Means in  
International Business

Študent: Silvia Kačmárová  
Vedúci bakalárskej práce: Prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.

Ostrava 2012

## Zadání bakalářské práce

Student:

**Silvia Kačmárová**

Studijní program:

B6208 Ekonomika a management

Studijní obor:

6208R011 Ekonomika a právo v podnikání

Téma:

**Analýza platební podmínky se zaměřením na typické platební prostředky  
v mezinárodním obchodu**  
**Analysis of Payment Condition Focusing on Typical Payment Means in  
International Business**

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Platební podmínka
  3. Platební prostředky
  4. Komparace způsobů platby podle jednotlivých kritérií
  5. Závěr
- Seznam použité literatury  
Seznam zkratk  
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce  
Seznam příloh  
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

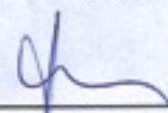
MACHKOVÁ, Hana a jiné. *Mezinárodní obchodní operace*. Páté aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, spol. s r. o., 2010. 240 s. ISBN 978-80-247-3237-4.  
MACHKOVÁ, Hana a jiné. *Mezinárodní obchod a marketing*. Praha: GRADA Publishing, spol. s r. o., 2002. 268 s. ISBN 80-247-0364-5.  
ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. 2. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2006. 556 s. ISBN 80-7357-196-X.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

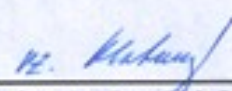
Vedoucí bakalářské práce: **prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 11.05.2012

  
JUDr. Bohuslav Halíř  
vedoucí katedry



  
prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová  
děkanka fakulty

## **Čestné prehlásenie**

„Čestne prehlasujem, že bakalársku prácu na tému „Analýza platobnej podmienky so zameraním na typické platobné prostriedky v medzinárodnom obchode“ som vypracovala samostatne na základe vlastných teoretických poznatkov, konzultácií a štúdia odbornej literatúry, ktorej úplný prehľad je uvedený v zozname použitej literatúry.“

.....  
Dátum, miesto

.....  
Podpis

## **Pod'akovanie**

Chcela by som týmto spôsobom vyjadriť úprimné pod'akovanie vedúcej bakalárskej práce, pani Prof. JUDr. Naděžde Rozehnalovej, CSc za odborné vedenie a cenné pripomienky pri tvorbe tejto práce. Ďalej by som chcela pod'akovať rodine, priateľom a známym za podporu počas písania tejto práce.

# OBSAH

<b>1</b>	<b>Úvod a cieľ práce.....</b>	<b>5</b>
<b>2</b>	<b>Platobná podmienka.....</b>	<b>7</b>
2.1	Funkcia platobnej podmienky.....	8
2.2	Náležitosti platobnej podmienky .....	9
2.3	Povinnosť platiť .....	10
2.4	Súvislosť platobnej podmienky s dodacou podmienkou.....	11
2.5	Povinnosť dodať .....	13
<b>3</b>	<b>Platobné prostriedky .....</b>	<b>15</b>
3.1	Hotovostná operácia.....	15
3.1.1	Realizácia hotovostnej operácie.....	15
3.1.2	Právna úprava .....	16
3.1.3	Výhody a nevýhody hotovostnej operácie .....	17
3.2	Hladké platby – bankové prevody .....	17
3.2.1	Realizácia bankových prevodov .....	18
3.2.2	Právna úprava .....	19
3.2.3	Výhody a nevýhody hladkých platieb.....	19
3.3	Zmenka .....	20
3.3.1	Právna úprava .....	24
3.3.2	Výhody a nevýhody zmenky .....	25
3.4	Šek.....	25
3.4.1	Právna úprava .....	28
3.4.2	Výhody a nevýhody šeku .....	29
3.5	Dokumentárne platby .....	29
3.5.1	Dokumentárne inkaso.....	30
3.5.1	a) Realizácia dokumentárneho inkasa .....	31
3.5.1	b) Právna úprava .....	33
3.5.1	c) Výhody a nevýhody dokumentárneho inkasa.....	34
3.5.2	Dokumentárny akreditív .....	35
3.5.2	a) Realizácia dokumentárneho akreditívu .....	37
3.5.2	b) Právna úprava .....	40

3.5.2	c) Výhody a nevýhody dokumentárneho akreditívu .....	41
3.5.3	Bankové záruky .....	42
<b>4</b>	<b>Komparácia spôsobov platby podľa jednotlivých kritérií .....</b>	<b>46</b>
4.1	Komparácia podľa kritéria finančnej náročnosti .....	46
4.2	Komparácia podľa kritéria administratívnej náročnosti.....	47
4.3	Komparácia podľa kritéria nutnosti právneho povedomia o jednotlivej platbe .....	48
4.4	Komparácia podľa kritéria časovej náročnosti .....	49
4.5	Komparácia podľa rizikovosti prevedenia platby .....	49
4.6	Zhodnotenie .....	50
<b>5</b>	<b>Záver .....</b>	<b>53</b>
	<b>Zoznam použitej literatúry .....</b>	<b>54</b>
	<b>Zoznam obrázkov a tabuliek .....</b>	<b>55</b>
	<b>Zoznam skratiek .....</b>	<b>56</b>

# 1 Úvod a cieľ práce

Machková (2010) tvrdí, že pri uzatváraní medzinárodnej kúpnej zmluvy zohráva platobná podmienka významnú rolu. Jednotlivé platobné podmienky sa v praxi medzinárodného obchodu vytvorili aj ako zvyklosť či obyčaj. Podľa Ondřeja (2009) obchodné zvyklosti nie sú právnymi normami. Predstavujú regulátory správania strán, ktoré sa vyvinuli postupom času a sú používané ako v zmluve, tak aj v iných právnych pomeroch.

Podľa Machkovej (2010) sa platobnou podmienkou určuje miesto, doba a spôsob úhrady kúpnej ceny kupujúcim. K týmto základným bodom platobnej podmienky sa v niektorých prípadoch stanoví aj výška úroku či platobná mena. Platobná podmienka je teda jednou z východísk pre kalkuláciu kúpnej ceny. Konkrétne náležitosti platobnej podmienky, ktoré musí obsahovať, ako aj jej význam, funkciu a povinnosť platenia kupujúceho by som podrobnejšie priblížila v druhej kapitole mojej práce.

S platobnou podmienkou úzko súvisí aj dodacia podmienka. Spolu s povinnosťou dodať by som túto problematiku v jednoduchosti priblížila v závere druhej kapitoly.

V medzinárodnom obchode je dôležité okrem výberu korektného partnera a zaistenia bezproblémovej dopravy tovaru tiež uzavretie čo najzrozumiteľnejšej zmluvy a výberu finančne najvýhodnejšieho a pokiaľ možno bezrizikového spôsobu zaplatenia za tento tovar. Obchodní partneri sa nie vždy poznajú osobne z dôvodu väčšej či menšej geografickej vzdialenosti plynúcej z medzinárodného obchodovania, preto treba veľmi starostlivo zvážiť spôsob úhrady, aby sme predišli komplikáciám z neskorej či absolútnej platby. Formy platenia podľa Kampfa (2005) členíme na dokumentárne platby a nedokumentárne platby. Dokumentárnymi platbami sú:

- dokumentárne inkaso,
- dokumentárny akreditív.

Nedokumentárnymi platbami sú:

- hotovostná platba,
- hladké platby,
- cenné papiere, t.j. zmenky a šeky.

Každý z týchto platobných prostriedkov má svoje špecifiká, ktoré obmedzujú jeho použiteľnosť v určitých obchodných operáciách. V niektorých prípadoch sa zas tieto prostriedky dajú kombinovať. Túto problematiku objasním v tretej kapitole v jednotlivých podkapitolách prislúchajúcich každému typu platobného prostriedku a v štvrtej kapitole ich



vzájomne porovnáam podľa kritérií finančnej a administratívnej náročnosti, nutnosti právneho povedomia o jednotlivých platbe, časovej náročnosti a rizikovosti prevedenia platby.

Za cieľ svojej práce som sa vzhľadom k preštudovanej literatúre rozhodla stanoviť analýzu platobnej podmienky a priblížiť jednotlivé typy platobných prostriedkov, uviesť ich výhody a nevýhody a previesť ich vzájomnú komparáciu podľa jednotlivých kritérií.

## 2 Platobná podmienka

V každej kúpnej zmluve je nutné stanoviť podmienky, podľa ktorých bude prebiehať platba. Machková (2010) uvádza, že platobné podmienky majú značný vplyv na výsledky obchodných operácií. Tieto podmienky predurčujú kedy, kde a ako má byť uhradená kúpna cena a z tohto dôvodu sú taktiež jedným z východísk pre kalkuláciu ceny. V niektorých prípadoch sa stanovuje aj výška úroku či platobná mena.

Jednotlivé platobné podmienky sa v praxi medzinárodného obchodu vytvorili aj ako zvyklosti. Ich úpravu môžeme nájsť v zákone i v zmluve ako individuálne podmienky.

Sato (1999) tvrdí, že vzhľadom na zložitosť operácií, kupujúci a predávajúci využívajú špecializované subjekty, predovšetkým bankové ústavy, výnimočne i zasielateľov a dopravcov. Splnenie platobných podmienok prebieha väčšinou vo finálnej fáze obchodnej operácie. Úhrada kúpnej ceny prináša radu rizík nielen predávajúcemu, ale aj kupujúcemu, preto je za účelom realizácie samotnej úhrady vhodné využívať štandardných bankových inštrumentov alebo ich kombináciu. Pri ich voľbe je potrebné postupovať maximálne uvažlivo. Voľbu môžu ovplyvniť rôzne skutočnosti:

- sortiment tovaru a zvyklosti, ktoré sa pri obchode s daným tovarom vyvinuli,
- krajina obchodu – politická a ekonomická situácia, právne a devízové predpisy v krajinách zmluvných strán
- zvolená obchodná metóda, napríklad verejná súťaž,
- bonita obchodného partnera.

Podľa Machkovej (2010) je výber banky pre obchodníka dôležitým rozhodnutím, ktoré môže ovplyvniť výsledky jeho podnikania. Hlavným kritériom pre jej výber by mala byť jej profesionálna úroveň a skúsenosti v oblasti medzinárodného platobného styku, ale i jej meno v zahraničí. Banka poskytuje svojmu klientovi taktiež radu ďalších služieb, napríklad poradenstvo, vedenie účtov a prijímanie vkladov v domácej a cudzej mene, či vykonávanie rôznych typov bankových operácií. Aby banka mohla uskutočňovať medzinárodný platobný styk, musí disponovať určitými kontaktmi so zahraničím. Veľa bánk zriadzuje v krajinách svojho záujmu i v záujme svojich klientov pobočky či dcérine banky a operujú prostredníctvom nich. Banka s rozsiahlymi korešpondenčnými vzťahmi s miestnymi bankami v zahraničí prináša klientom, ktorí uskutočňujú medzinárodné prevody finančných prostriedkov, radu výhod. Prejavuje sa to predovšetkým rýchlosťou a operatívnosťou pri medzinárodnom zúčtovaní.

## 2.1 Funkcia platobnej podmienky

Machková (2010) tvrdí, že vhodnou formuláciou platobnej podmienky je možné dosiahnuť určitú rovnováhu medzi záujmami kupujúceho a záujmami predávajúceho pri plnení kontraktu. Vývozca sa platobnou podmienkou snaží zaistiť, aby získal protihodnotu za dodaný tovar čo najskôr a dovozcovi ide o to, aby platenie oddialil aspoň do tej doby, kým bude mať istotu, že vývozca dodal tovar včas a v požadovanej kvalite. Z tohto dôvodu sa platobné podmienky snažia nájsť kompromis medzi platobnou a zaistovacou funkciou.

Funkcia platobnej podmienky pre danú obchodnú operáciu spočíva predovšetkým v týchto oblastiach:

- pri použití vhodných nástrojov zaistuje previazanosť plnenia zmluvy predávajúcim a kupujúcim,
- ovplyvňuje mieru niektorých podstupovaných rizík,
- má úzky vzťah k financovaniu obchodu,
- určuje výšku niektorých nákladov spojených s operáciou.

Platobná podmienka predurčuje, do akej miery sa jednotlivé strany kontraktu podieľajú na riziku. Ide predovšetkým o riziká komerčné, teritoriálne a kurzové.

Platobná podmienka úzko súvisí s financovaním danej transakcie. Predávajúci je v konkurenčnom boji nútený ponúknuť spolu s dodávkou tovaru taktiež úver, čím obchod financuje. Takisto dovozca sa niekedy podieľa na financovaní, a to pri akontáciách a platbách vopred.

Každá platobná podmienka je spojená s určitými nákladmi. Pri úverových podmienkach je to predovšetkým úrok, ďalej môže byť spojená s poplatkami bankám a finančným inštitúciám, s poplatkami za vystavenie určitých dokumentov či s nutnosťou niesť náklady poisťovania rizík a podobne.

## 2.2 Náležitosti platobnej podmienky

Machková (2010) ako hlavné náležitosti platobnej podmienky udáva miesto, spôsob a dobu platenia, ktoré sa v medzinárodných kúpnych zmluvách väčšinou zjednávajú výslovne.

*Miesto platenia* stanovuje miesto, v ktorom má dlžník zaplatiť. Býva stanovené uvedením názvu a adresy banky, v ktorej má byť platené.

*Spôsob platenia* vyplýva zo zjednanej platobnej podmienky alebo môže byť v kúpnej zmluve jednoznačne stanovený. Základnými možnosťami úhrady sú platby v hotovosti, hladké platby a dokumentárne formy platenia. Platba v hotovosti je síce najjednoduchšia forma, ale v medzinárodnom obchode je skôr výnimkou. S touto formou sa výnimočne môžeme stretnúť pri menších dodávkach tovaru, ktoré napríklad odberateľ prevezme priamo od dodávateľa. Nevýhodou platby v hotovosti je možnosť straty peňazí, nutnosť prepočítavania zaplatenej čiastky alebo riziko falzifikátov. Najčastejšiu formu úhrad predstavujú hladké platby. Ide o bankové prevody do zahraničia výlučne na základe pokynu príkazcu, kedy klient požiada svoju banku, aby z jeho účtu uhradila určitú čiastku príjemcovi do zahraničia. Dokumentárne formy platenia sú v medzinárodnom obchode pomerne časté. Kupujúci musí napríklad zaistiť vystavenie akreditívu bankou, podpísať zmenku či zaplatiť, aby získal dokumenty uvedené v kontrakte, ktoré tvoria celok, ktorý postihuje rôzne stránky plnenia kúpnej zmluvy predávajúcim. Najčastejšie sa používajú tieto dokumenty:

- faktúra vystavená predávajúcim, v ktorej sú okrem ďalších náležitostí spravidla uvedené druh a množstvo tovaru, jednotková cena a celková čiastka k úhrade,
- prepravný dokument, ktorý svedčí o tom, že tovar bol odovzdaný k preprave alebo tovar už bol odoslaný do miesta určenia,
- poistný doklad, pokiaľ poistenie zjednal predávajúci,
- ďalšie dokumenty dohodnuté v kontrakte, ako napríklad osvedčenie o pôvode či o kvalite tovaru.

Niektoré dokumenty môžu taktiež predstavovať vlastníctvo k tovaru.

Sato (1999) z pohľadu *okamihu realizácie dodávky* tovaru uvádza nasledujúce varianty úhrady kúpnej ceny:

- vopred,
- v momente dodania,
- po dodaní.

Aj keď je *platba vopred* pre dodávateľa mimoriadne výhodná, v medzinárodnom obchode sa vyskytuje výnimočne. Stretnúť sa s ňou však môžeme, a to vo forme čiastočnej platby vopred, takzvanej akontácie, ktorá je kombinovaná so zaplatením časti ceny pri dodávke s úverovým nástrojom.

S platením *v momente dodania* tovaru sa naopak môžeme stretnúť pomerne často. Platenie môže byť realizované formou hladkej i dokumentárnej platby.

Platenie *po dodaní* tovaru zaťažuje dodávateľa úverovať obchod a nieť riziko spojené s poskytnutím úveru. K poskytnutiu úveru je však dodávateľ nútený konkurenciou.

## 2.3 Povinnosť platiť

Významným predpisom, ktorý vo veľkej miere reguluje medzinárodný obchod je Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru (ďalej len Viedenský dohovor) podpísaný 11. 4. 1980 vo Viedni.

Rozeňalová (2006) uvádza, že povinnosť platiť zo strany kupujúceho je vo Viedenskom dohovore uvedená v článku 53. Táto povinnosť v sebe zahŕňa zaplatiť dohodnutú čiastku v určenom čase a mieste a určeným spôsobom.

Článok 54 túto povinnosť rozširuje o povinnosť:

- urobiť všetky opatrenia, napríklad otvorenie akreditívu a
- splniť všetky formality, ktoré vyžaduje zmluva či právne predpisy na to, aby mohla byť zaplatená kúpna cena.

V prvom prípade ide o zmluvné povinnosti, ktorých splnenie je v dosahu možností zúčastnených strán. V druhom prípade ide o dopad právnych noriem, ktorých existenciu a mieru vplyvu na vzťah strany nemôžu ovplyvniť.

Otázka uskutočnenia platenia kúpnej ceny je zakotvená v platobnej podmienke, ktorá by, ako som už vyššie spomínala, mala obsahovať:

- *Menu, v ktorej má byť zaplatená kúpna cena.* Zvyčajne je uvedená pri kúpnej cene.
- *Miesto, kde má byť čiastka zaplatená.* V zmluve je toto miesto zvyčajne uvedené ako adresa finančnej inštitúcie, v ktorej má byť platené. Platba by sa mala považovať za realizovanú až vtedy, kedy je celá čiastka pripísaná na účet predávajúceho.
- *Čas, dokiaľ má byť čiastka zaplatená.* Tu rozlišujeme platby vopred, platby pri dodávke tovaru a platenie určitú dobu po realizácii dodávky, takzvané úverové platby.

Napriek tomu, že platby vopred sú pre predávajúceho najvýhodnejšie, v medzinárodnom obchode nie sú typické.

- *Prostriedok, akým má byť platba realizovaná.* Týmito prostriedkami sú platby v hotovosti, hladké platby a dokumentárne platby, ktoré môžu byť zároveň v kombinácii so zmenkami a šekmi.

## 2.4 Súvislosť platobnej podmienky s dodacou podmienkou

S platobnou podmienkou úzko súvisí aj dodacia podmienka (parita). Podľa Machkovej (2010) je dodacia podmienka v medzinárodnom obchode podstatnou náležitosťou kúpnej zmluvy. Určuje povinnosti kupujúceho a predávajúceho súvisiace s dodávkou a prevzatím tovaru a ovplyvňuje výšku ceny v zahraničnom obchode. Predurčuje, akú časť nákladov spojených s dodávkou hradí kupujúci a akú časť hradí predávajúci.

Dodacia podmienka upravuje:

- spôsob, miesto a okamih odovzdania tovaru kupujúcemu,
- spôsob, miesto a okamih úhrady nákladov a rizík z predávajúceho na kupujúceho,
- ďalšie povinnosti zmluvných strán, ako napríklad poistenie tovaru a podobne.

Sato (1999) uvádza tieto základné povinnosti zmluvných strán, ktoré stanovuje dodacia podmienka:

*Na strane predávajúceho:*

- dodať tovar v súlade s podmienkami kúpnej zmluvy,
- poskytnúť tovar k dispozícii kupujúcemu dohodnutým spôsobom,
- opatriť tovar vhodným obalom na vlastné náklady,
- v primeranej lehote upovedomiť kupujúceho o tom, ako a kedy mu bude tovar k dispozícii,
- niesť náklady a riziká spojené s úkonmi potrebnými pre odovzdanie tovaru kupujúcemu.

*Na strane kupujúceho:*

- prevziať tovar v súlade s uzavretou kúpnu zmluvou,
- zaplatiť kúpnu cenu spôsobom stanoveným v zmluve,
- znášať náklady spojené s tovarom od okamihu, kedy mu bol odovzdaný predávajúcim k dispozícii,

- nieť náklady a riziká aj v tých prípadoch, kedy neúmyselne či zámerne nedal predávajúcemu dispozície, umožňujúce odovzdanie tovaru.

Machková (2010) tvrdí, že v medzinárodnom obchode majú v súčasnej dobe najväčší význam dodacie podmienky INCOTERMS (angl. International Commercial Terms). Pri obchodovaní s americkým kontinentom sa môžeme výnimočne stretnúť s pravidlami RAFTD (angl. Revised American Foreign Trade Definition), ktoré boli vydané v roku 1941, takže sú značne zastaralé. Súbor medzinárodných výkladových pravidiel INCOTERMS pripravuje a vydáva Medzinárodná obchodná komora v Paríži. Použitím týchto pravidiel je možné vyhnúť sa odlišným výkladom rôznych dodacích podmienok v rôznych krajinách. INCOTERMS sú záväzné iba vtedy, ak sa na ne zmluvné strany vyslovne odvolajú v texte zmluvy. INCOTERMS určujú iba vzťahy medzi kupujúcim a predávajúcim. Vzťahy k ostatným subjektom musia byť riešené iným zmluvným typom, napríklad vzťahy k bankám zmluvou o otvorení dokumentárneho akreditívu a podobne. INCOTERMS neriešia otázku prechodu vlastníctva k tovaru, iba otázku nákladov a rizík. Otázka prechodu vlastníctva musí byť riešená v kúpnej zmluve zvlášť.

INCOTERMS 2000 obsahujú 13 doložiek, ktoré sú členené do štyroch skupín – E (Ex), F (Free), C (Cost, Carriage) a D (Delivered), pomenovaných podľa prvého písmena doložiek, ktoré do nej patria. Pri prvých troch skupinách prechádzajú povinnosti z predávajúceho na kupujúceho pri odoslaní tovaru a pri štvrtej skupine prechádzajú povinnosti pri dodaní tovaru. Skupina E má iba jednu doložku, povinnosťou predávajúceho je pripraviť tovar vo svojom objekte k odobratiu. V skupine F má predávajúci dodať tovar dopravcovi, ktorého určí kupujúci. V skupine C sa nachádzajú doložky, podľa ktorých predávajúci zaistuje prepravnú zmluvu, ale nenesie riziká straty či poškodenia. V skupine D nesie predávajúci všetky náklady a riziká až do krajiny určenia.

Růžička (2003) pre názornosť uvádza dve doložky EXW a DDU, ktoré sa od seba odlišujú úpravou práv a povinností kupujúceho a predávajúceho.

*EXW – zo závodu ... dohodnuté miesto* (angl. EX Works ... named place) je doložka, ktorá znamená, že predávajúci splní svoju povinnosť dodávky tým, že tovar dá kupujúcemu k dispozícii vo svojom podniku. Ak nie je dohodnuté inak, predávajúci nenesie zodpovednosť za nákladku na dopravný prostriedok obstaraný kupujúcim, ani za preclenie tovaru. Všetky náklady a riziká, ktoré vzniknú prevzatím tovaru zo závodu predávajúceho až do miesta určenia nesie kupujúci. Táto doložka predstavuje pre predávajúceho minimálne povinnosti. Jeho jedinou povinnosťou je dať tovar k dispozícii kupujúcemu. Zo všetkých doložiek je pre predávajúceho najvýhodnejšia.

*DDU – s dodaním clo neplatené ... dohodnuté miesto* (angl. Delivered Duty

Unpaid ... named place of destination) je doložka, ktorá znamená, že predávajúci splní svoju povinnosť dodania tým, že tovar dá k dispozícii v zjednanom mieste v krajine dovozu. Predávajúci nesie všetky náklady a riziká spojené s dodávkou tovaru. Za clo, dane a úradné poplatky platené pri dovoze nezodpovedá. Tieto platí kupujúci, ktorý v krajine dovozu bude za tovar zodpovedať. Táto doložka môže byť použitá pre každý druh dopravy.

## **2.5 Povinnosť dodať**

Rozehnalová (2006) uvádza, že Viedenský dohovor v článku 30 vymedzuje povinnosti predávajúceho ako:

- povinnosť dodať tovar,
- povinnosť odovzdať akékoľvek doklady, ktoré sa k tovaru vzťahujú, a
- povinnosť previesť vlastnícke právo k tovaru.

Ďalšie povinnosti sa môžu týkať inštalácie, montáže, zaškolenia a podobne. Povinnosti sa nedajú kvalifikovať ako povinnosti hlavné či základné. Viedenský dohovor takéto členenie nepozná.

Povinnosť dodať tvorí základ dojednania. Z pohľadu kontraktčného ide o takzvanú dodáciu podmienku, čiže o stanovanie podmienok, pri ktorých splnení je tovar považovaný za dodaný. Podmienka zahŕňa určenie doby dodania, miesta dodania, miesta určenia, spôsobu prevzatia a kontroly, značenie tovaru pre účely dopravy či poistenie prepravy s priamou väzbou na predmet dodania. Miesto dodania je miesto, kde má predávajúci tovar pripraviť na prevzatie kupujúcim alebo miesto, kam má tovar dopraviť. Toto miesto je zvyčajne aj miestom plnenia, ale nie je totožné s miestom určenia, čiže konečného situovania tovaru. Doba dodania je doba, kedy má byť tovar dodaný odberateľovi. Vzhľadom k predmetu dodania musí predávajúci dodať tovar odpovedajúci zmluve.

Viedenský dohovor nereguluje colné a iné poplatky. Všeobecne platí zásada, že vývozné clá a poplatky platí predávajúci a dovozné poplatky nesie kupujúci.

Pri odovzdávaní dokladov rozlišujeme doklady, ktoré sa vzťahujú k predmetu zmluvy priamo, napríklad návod na použitie, osvedčenie pôvodu či osvedčenie o kontrole a akosti alebo nepriamo, čiže k dodávke tovaru alebo k plateniu, ako napríklad dokumenty súvisiace s prepravou.



Pri prevode vlastníckych práv nedopadá Viedenský dohovor na účinky, ktoré môže mať zmluva na prevod vlastníckeho práva. Tieto sa riadia národnými normami medzinárodného práva súkromného. Upravená nie je ani otázka okamihu prechodu vlastníckeho práva a možnosti prípadného posunu tohto okamihu.

### **3 Platobné prostriedky**

Rozehnalová (2006) udáva ako najčastejšie formy realizácie úhrad hotovostné operácie, hladké platby, dokumentárne platby a platby cennými papiermi.

Pri zvažovaní, ktorý z platobných prostriedkov je možné použiť, je nutné si uvedomiť, že strany majú vždy protichodné záujmy. Kupujúci chce platiť čo najneskôr a mať pritom istotu, že tovar, ktorý mu bol dodaný, zodpovedá zmluve a naopak, predávajúci chce mať zaplatené čo najskôr a mať súčasne istotu, že keď odovzdá tovar napríklad na prepravu, bude mať platbu zaistenú.

Zúčastnené strany musia pri voľbe platobného inštrumentu prihliadnuť i k rizikám. Platobné prostriedky prinášajúce vyšší stupeň istoty sú drahšie, čo sa samozrejme prejaví aj v cene obchodnej transakcie. V prípadoch, kedy sa obchodní partneri poznajú a dôverujú si, nie je potrebné využívať drahšie služby. Pokiaľ sa však nepoznajú, je vhodnejšie využívať drahšie dokumentárne typy platenia.

Rovnako je nemysliteľné uzavierať zmluvu a zjednávať v nej konkrétne platobné podmienky bez toho, aby zaväzujúci sa účastník poznal možnosti a podmienky banky či inej inštitúcie vykonávajúcej platbu.

#### **3.1 Hotovostná operácia**

Už z názvu „hotovostná operácia“ je zrejmé, že účastníci si medzi sebou odovzdávajú hotovosť vo forme bankoviek a mincí.

Podľa Rozehnalovej (2006) je hotovostná operácia v medzinárodnom obchodnom styku výnimočná. Vyskytnúť sa môže v prípade poruchy v bankovej službe konkrétneho štátu alebo v krajine realizácie existuje vysoké riziko nezaplatenia.

##### **3.1.1 Realizácia hotovostnej operácie**

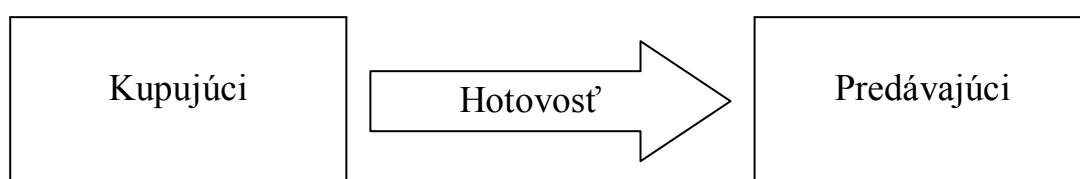
Zvěřina (2006) tvrdí, že vyrovnanie celej platobnej transakcie pomocou hotovosti je veľmi jednoduché. Prebieha pri odovzdávaní tovaru takzvané „z ruky do ruky“. Týmto

spôsobom sa dá vyrovnať obchod, kde solventnosť kupujúceho je neistá a nejedná sa o veľkú finančnú čiastku.

Hotovostná platba môže mať svoje opodstatnenie hlavne pri nízkoobjemových a náhodných obchodných transakciách. Tieto obchody sa spravidla uzavierajú konkludentne, zvyčajne bez požiadavky na uzavretie písomnej zmluvy. Z tohto dôvodu musí byť vyrovnanie celej finančnej operácie takisto jednoduché a neformálne.

Priebeh platby v hotovosti je nasledujúci:

### **Obrázok 3.1 Platba v hotovosti**



Zdroj: vlastné spracovanie

### **3.1.2 Právna úprava**

V Českej republike na základe zákona č. 254/2004 Zb. o obmedzení platieb v hotovosti, účinného od 1.7.2004, nesmie akékoľvek hotovostné plnenie presiahnuť čiastku 350 000 Kč.

Podľa § 2 odst. 3 tohto zákona sa za platbu v hotovosti považuje i platba vysoko hodnotnými komoditami, ako sú napríklad drahé kovy alebo drahé kamene. Podľa § 2 odst. 2 sa za platbu pre účely tohto zákona nepovažuje vklad peňažných prostriedkov v hotovosti na vlastný účet alebo na cudzí účet v peňažnom ústave, alebo ich výber.

Platba v českej alebo akejkoľvek cudzej mene sa pre účely tohto zákona podľa § 4 odst. 2 prepočíta na menu EURo zmenným kurzom devízového trhu vyhláseným Českou národnou bankou a platným ku dňu realizácie platby.

Tento zákon ďalej upravuje povinnosť vykonávať bezhotovostné platby, na koho sa táto povinnosť vzťahuje, v akých prípadoch je možné platiť v hotovosti aj nad limit vyššie uvedených 350 000 Kč a postihy za porušenie povinností vyplývajúcich z tohto zákona.

### 3.1.3 Výhody a nevýhody hotovostnej operácie

Výhodou pri realizácii hotovostnej operácie je predovšetkým rýchlosť prevodu finančných prostriedkov aj bez účasti finančného ústavu a istota zaplatenia pre predávajúceho. Ďalšími výhodami hotovostných operácií sú ich neformálnosť a jednoduchosť či minimálne vedľajšie náklady.

Nevýhodami týchto operácií sú zabezpečenie ochrany, napríklad trezoru, zdĺhavosť pri prepočítavaní hotovosti, poplatky pri výmene valút a potreba držania väčšieho množstva hotovosti s prípadným rizikom straty či krádeže.

Za najväčšiu nevýhodu považujem, ako bolo vyššie spomenuté, obmedzenosť využitia tohto prostriedku v medzinárodných obchodných transakciách.

## 3.2 Hladké platby – bankové prevody

Podľa Kampfa (2005) sú bankové prevody vedľa šeku najrozšírenejším a relatívne najlacnejším platobným prostriedkom. Pre svoju jednoduchosť sú hladké platby využívané predovšetkým obchodnými partnermi, ktorí si vzájomne dôverujú.

Používajú sa pre platby ako obchodnej, tak i neobchodnej povahy. Podstatou obchodnej platby je uskutočňovanie obchodných transakcií, a to z realizácie obchodu, prepravy a zasielateľstva, napríklad platby za tovar, poskytované služby, dopravu a leasingové splátky. Neobchodné platby nevyplývajú z priamej realizácie obchodných transakcií, sú to napríklad výnosy z cenných papierov a nehnuteľností či úhrady darov.

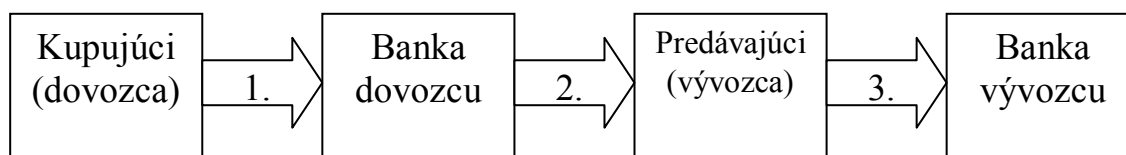
Druhy hladkých platieb:

- z pohľadu banky:
  - prijaté hladké platby,
  - odoslané hladké platby,
- z pohľadu klienta banky:
  - prijaté hladké platby obchodnej povahy (platby za vývoz),
  - odoslané hladké platby obchodnej povahy (platby za dovoz),
- podľa momentu doručenia tovaru odberateľovi:
  - platby vopred (akontácie),
  - platby po dodávke tovaru.

### 3.2.1 Realizácia bankových prevodov

Podľa Rozehnalovej (2006) je prvým krokom k realizácii hladkej platby príkaz klienta banky, v ktorej má finančné prostriedky, k uskutočneniu bankového prevodu. Táto banka následne požiada zahraničnú banku, v ktorej vedie svoj účet alebo vedie v jej mene účet vo svojich knihách, aby na vrub jej účtu príjemcovi uhradila konkrétnu čiastku. Zahraničná banka príkaz overí a uskutoční úhradu príjemcovi. Pokiaľ je v platobnom príkaze uvedená podmienka, platba bude realizovaná až po jej splnení. Priebeh hladkej platby v jednoduchosti znázorňuje nasledujúca schéma:

**Obrázok 3.2 Hladká platba**



Zdroj: vlastné spracovanie

Machková (2010) uvádza, že prevod peňažných čiastok medzi bankami v rámci medzinárodného bezhotovostného styku umožňuje systém nostro a loro účtov. Nostro účty sú vedené v cudzích menách u zahraničnej banky a loro účty sú účty zriadené zahraničnou bankou v tuzemskej banke v domácej mene.

V medzibankovom platobnom styku sú však efektívnejšie zúčtovacie centrá. Jedným z najvýznamnejších centier je platobný systém TARGET (angl. Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system). Tento systém prevádzkuje Európska centrálna banka pre medzibankové zúčtovanie veľkých čiastok v eurách, ktorého účastníkmi sú banky centrálné aj komerčné.

Pre komunikáciu medzi bankami sa v posledných desaťročiach využíva systém SWIFT (angl. Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication – Spoločnosť pre celosvetovú medzibankovú finančnú telekomunikáciu). V tomto počítačovo riadenom systéme sa v súčasnej dobe podieľa niekoľko tisíc bánk a ich počet neustále rastie.

Kotáb (2009) tvrdí, že aj keď väčšina hladkých platieb prebieha prostredníctvom bánk, nevylučuje zapojenie iných sprostredkovateľov platieb, ako napríklad pošty. Medzinárodná poštová peňažná poukážka je podobná ako poštová poukážka používaná vo vnútroštátnom

platobnom styku. V Českej republike sa vo veľkej miere používala k platobnému styku so Slovenskou republikou. V dnešnej dobe Česká pošta ponúka službu poštovej poukážky Z/A na bezhotovostnú výplatu pripísaním na bankový účet zahraničného adresáta a poštovú poukážku Z/C na hotovostnú výplatu adresátovi v zahraničí. Medzinárodný platobný styk pomocou peňažných poukážok umožňujú aj niektoré banky vydávaním medzinárodných peňažných poukážok.

Peňažné poukážky sa v medzinárodnom platobnom styku používajú na neobchodné platby, prípadne na niektoré obchodné platby menších čiastok.

### **3.2.2 Právna úprava**

Uskutočňovanie bankových prevodov upravuje zákon č. 124/2002 Zb., o prevodoch peňažných prostriedkov, elektronických platobných prostriedkov a platobných systémoch (zákon o platobnom styku), účinného od 1. 1. 2003. Upravuje uskutočňovanie bankových operácií, postavenie bánk a jej klientov a bankové operácie v medzinárodnom platobnom styku. § 2 odst. 2 definuje cezhraničný platobný styk. Jedná sa o prevod peňažných prostriedkov z jedného členského štátu Európskej únie alebo štátu tvoriaceho Európsky hospodársky priestor do iného členského štátu Európskej únie alebo štátu tvoriaceho Európsky hospodársky priestor až do výšky 50 000 eur. Podľa tohto paragrafu sa protihodnota prepočíta podľa kurzu devízového trhu vyhláseného Európskou centrálnou bankou ku dňu účinnosti príkazu k prevodu.

### **3.2.3 Výhody a nevýhody hladkých platieb**

Podobne ako pri hotovostných operáciách sú výhodami rýchlosť a právna jednoduchosť. Veľkou výhodou je včasnosť platieb, hospodárnosť a bezpečnosť – vylúčenie straty či krádeže. Nespornou výhodou je taktiež pohodlnosť pri internetovej komunikácii s bankou. Bezhotovostný platobný styk prináša výhody aj pre banku, ako napríklad účtovanie poplatkov za vedenie účtu či poplatky za prevod finančných prostriedkov z účtu na účet.

Zvěřina (2006) ako nevýhodu uvádza nezaistenie plnenia po uskutočnení platobnej transakcie.

### 3.3 Zmenka

V medzinárodnom obchode dochádza k plateniu aj pomocou cenných papierov. Jedným z týchto cenných papierov je zmenka. Podľa Satoa (1999) ide o dlhový cenný papier, ktorý je nielen platobným nástrojom, ale môže byť aj nástrojom úverovým a zaistovacím. Listina je považovaná za zmenku, pokiaľ spĺňa formálne a obsahové náležitosti predpísané zákonom.

Dnes existujú dva základné typy zmeniek. Podľa Rozehnalovej (2006) sú to:

- *typ kontinentálny* opierajúci sa o ženevské dohovory, a
- *typ anglo-americký*.

Kontinentálny typ je výrazne formálnejší a zmenka musí obsahovať všetky formálne a obsahové náležitosti dané dohovorom alebo zákonom, aby bola považovaná za platnú. Druhý typ zmenky je menej formálny. Aby bola listina platná, stačí, ak bude vlastná zmenka obsahovať bezpodmienečný záväzok zaplatiť určitú čiastku a cudzia zmenka bezpodmienečný príkaz na platenie, meno zmenkovníka, meno toho, komu a na koho rad ma byť platené a podpis vystaviteľa.

Ako som už vyššie uviedla, zmenky sa členia na:

- vlastné zmenky,
- cudzie zmenky.

Kampf (2005) definuje *vlastnú zmenku* ako písomný sľub vystaviteľa (trasanta), že v stanovený deň splatnosti zaplatí určitú čiastku osobe označenej na zmenke.

Záhorcová (2001) uvádza tieto náležitosti vlastnej zmenky:

- označenie, že ide o zmenku,
- bezpodmienečný sľub zaplatiť zmenkovú sumu,
- stanovený dátum splatnosti,
- údaj miesta, kde sa má platiť,
- meno toho, komu alebo na rad koho sa má platiť,
- dátum a miesto vystavenia zmenky,
- podpis vystaviteľa.

Označenie „zmenka“ musí byť pojaté do vlastného textu listiny a v jazyku, v ktorom je listina spísaná. Sľub zaplatiť musí byť bezpodmienečný, naplňajúci abstraktný charakter vystaviteľovho záväzku. Pri určení splatnosti máme na výber zo štyroch možností:

- *Na videnie* – zmenka je splatná ihneď pri predložení na platenie. Takéto zmenky sa nazývajú vista zmenky a musia byť predložené do jedného roku od dátumu vystavenia.
- *Na určitý čas po videní* – predpokladom je predloženie zmenky zmenkovníkovi na prijatie, ktorý uvedie dátum prijatia. Lehota splatnosti sa počíta od tohto dátumu. Takéto zmenky sa nazývajú lehotné vista zmenky.
- *Na určitý čas po dátume vystavenia* – lehoty začnú bežať odo dňa vystavenia, zmenky sa nazývajú datazmenky.
- *Na určitý deň* – zmenky sa nazývajú fixnými alebo dennými zmenkami so splatnosťou v určitý deň.

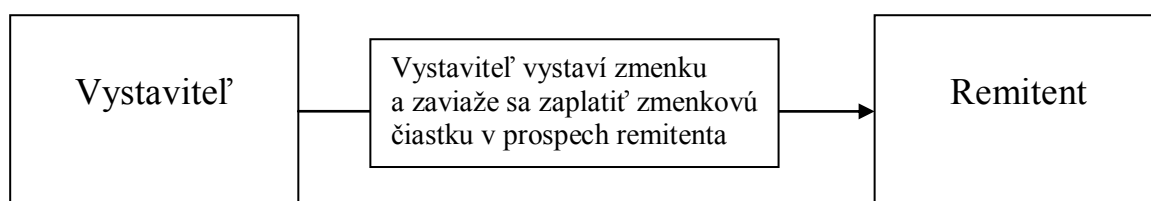
Ak pri mieste, kde sa má platiť, nie je výslovne uvedené, považuje sa za platobné miesto miesto jej vystavenia. Vlastná zmenka sa vždy vystavuje na rad alebo meno osoby (remitent) odlišnej od vystaviteľa. Vystavenie cenného papiera na rad znamená, že oprávnený držiteľ môže svoje práva z cenného papiera previesť na inú osobu takzvaným rubopisom alebo indosamentom. Prevod sa uskutoční obyčajným podpisom oprávnenej osoby na rube listiny. Dátum vystavenia je jednoznačný údaj, ktorý nemožno vynechať. Vyjadruje sa označením dňa, mesiaca a roku. Takisto povinnou náležitosťou je aj miesto vystavenia. Ak na zmenke nie je osobitný údaj o mieste vystavenia, platí, že bola vystavená na mieste uvedenom pri mene vystaviteľa. V prípade, že by na zmenke chýbal osobitný údaj o mieste vystavenia a žiadne miesto by sa neuvádzalo ani pri mene vystaviteľa, zmenka sa stáva neplatnou.

Na vlastnej zmenke vystupujú dve osoby:

- vystaviteľ zmenky – dlžník, a
- majiteľ zmenky – veriteľ.

Princíp vzniku vlastnej zmenky je v jednoduchosti znázornený nasledovnou schémou:

**Obrázok 3.3 Vznik vlastnej zmenky**



Zdroj: vlastné spracovanie



Podľa Kampfa (2005) je *cudzia zmenka* (trata) definovaná ako príkaz vystaviteľa zmenky (trasanta) zmenkovníkovi (trasátovi) zaplatiť v presne stanovený deň dohodnutú zmenkovú sumu na dohodnutom mieste osobe označenej v rade (remitentovi).

Náležitosti pri cudzej zmenke sú obdobné ako pri vlastnej zmenke, akurát cudzia zmenka má o jednu náležitosť viac, a to údaje o zmenkovníkovi. Záhorcová (2001) uvádza, že pri určení miesta, kde sa má platiť, môže tento údaj uviesť vystaviteľ alebo zmenkovník. Zmenkovník môže uviesť platobné miesto pri vystavení zmenky nasledovnými spôsobmi:

- ako miesto platenia uvedie miesto sídla (bydliska) zmenkovníka,
- platobné miesto bude odlišné od miesta sídla (bydliska) zmenkovníka,
- neuvedie žiadny údaj o mieste platenia, pričom v takomto prípade platí, že zmenka je splatná v mieste sídla (bydliska) zmenkovníka.

Zmenkovník môže pri prijatí zmenky upresniť údaj o platobnom mieste v prípadoch, ak:

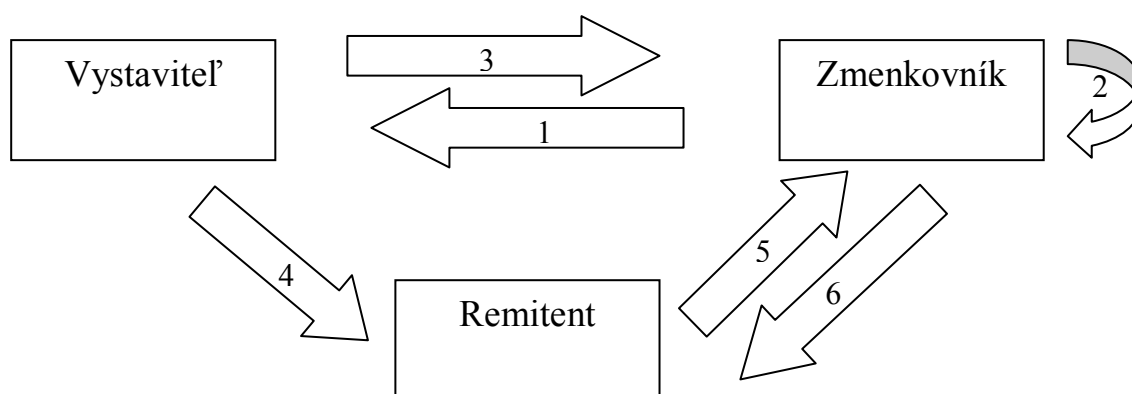
- vystaviteľ stanoví miesto splatnosti odlišné od miesta sídla (bydliska) bez uvedenia osoby, u ktorej sa má platiť, môže označiť takúto osobu,
- je miesto splatnosti stanovené vystaviteľom v sídle (bydlisku) zmenkovníka, môže spresniť adresu, kde sa má platiť.

Na cudzej zmenke vystupujú 3 osoby:

- veriteľ – majiteľ zmenky,
- vystaviteľ – vedľajší dlžník, a
- zmenkovník – hlavný dlžník.

Princíp vzniku cudzej zmenky je v jednoduchosti znázornený nasledovnou schémou:

**Obrázok 3.4 Vznik cudzej zmenky**



Zdroj: vlastné spracovanie

1. Vystavenie zmenky
2. Akceptácia
3. Vrátenie akceptovanej zmenky
4. Odovzdanie akceptovanej zmenky
5. Predloženie v čase splatnosti
6. Platba

Podľa Kampfa (2005) existujú dve modifikácie cudzej zmenky, a to:

- *Cudzia zmenka na vlastný rad* – forma zmenky, kde vystupujú dve osoby – zmenkovník a vystaviteľ, kde vystaviteľ je súčasne veriteľom.
- *Zastretá vlastná zmenka*, ktorá je formou cudzej zmenky. Na takejto zmenke je osoba vystaviteľa totožná s osobou zmenkovníka, čiže vystaviteľ prikazuje sám sebe zaplatiť remitentovi zmenkovú čiastku.

Záhorcová (2001) tvrdí, že zmenka je charakteristická tým, že predstavuje cenný papier prevoditeľný *rubopisom* alebo inak povedané *indosamentom*. To znamená, že pokiaľ chceme zabezpečiť prevoditeľnosť zmenky rubopisom, nie je potrebné uvádzať v texte listiny žiadne osobitné doložky, stačí ho vyznačiť na rube listiny. Ten, kto prevádza práva zo zmenky, sa nazýva indosant a ten, kto tieto práva nadobúda, sa nazýva indosatár.

Pri vyplnenom indosamente (in full) zápis pozostáva z prevodnej doložky, mena indosatára a podpisu indosanta. Nevyplnený indosament (in bianco) neobsahuje meno indosatára.

Z hľadiska účinkov prevodu členíme indosamenty na:

- *Riadny indosament* – prevádzajú sa ním všetky práva zo zmenky. Nový majiteľ vlastní všetky práva a môže zmenkou disponovať bez obmedzení.
- *Zmocňovací indosament* – majiteľ zmenky neprevádza práva zo zmenky, ale dáva ním oprávnenie na ich vykonanie. To znamená, že osoba uvedená v zmocňovacom indosamente sa nestáva oprávneným majiteľom práv, ale osobou zmocnenou práva zo zmenky vykonať v prospech oprávneného majiteľa.
- *Záložný indosament* – oprávnený majiteľ ho použije v prípade, že má v úmysle dať do zálohy svoje práva zo zmenky v prospech záložného veriteľa. Nový majiteľ je oprávnený vykonať všetky práva vo svoj prospech, ale nemôže ich ďalej prevádzať na ine osoby.

- *Rekta indosament* – indosant prevádza všetky práva, pričom prejavuje svoju vôľu zakázať novému majiteľovi ďalší prevod zmenky.
- *Indosament s vylúčením zodpovednosti* – pre nasledujúcich majiteľov takýto indosament znamená, že v prípade nezaplatenia zmenky priamymi dlžníkmi si nemôžu v rámci postihu uplatniť svoje práva voči oprávnenému majiteľovi zmenky.

Kampf (2005) tvrdí, že pre zmenky je typické, že dlžník nie je povinný plniť svoj záväzok zo zmenky z vlastnej iniciatívy, ale až po predložení zmenky. Majiteľ zmenky nie je povinný prijať predčasné zaplataenie zmenky, ale nesmie odmietnuť čiastočné zaplataenie. Ak nebola zmenka preplatená alebo bola preplatená iba čiastočne, musí byť protestovaná, pokiaľ nebol majiteľ zmenky doložkou „bez protestu“ od tejto povinnosti oslobodený. Podľa Machkovej (2010) je protest listina vystavená protestným orgánom, ktorá potvrdzuje, že nároky zo zmenky boli včas a riadne uplatnené a že zmenkový dlžník svoje záväzky nesplnil. Najčastejšie sa vystavuje protest pre neplatenie. V praxi je najčastejšie zmenkovým orgánom notár, ale môže ním byť aj súd alebo obecný úrad.

O zmenke ako o bankovom produkte sa konkrétne možno dočítať na nasledujúcich internetových stránkach:

<http://www.kb.cz/cs/verejna-sprava/financni-smenky-vlastni.shtml>

<http://www.lbbw.cz/cs/nasi-klienti/osobni-bankovnictvi/vkladove-produkty/depozitni-smenka.shtml>

### 3.3.1 Právna úprava

Rozehnalová (2006) uvádza ako vnútroštátnu úpravu zákon č. 191/1950 Zb., zákon zmenkový a šekový. Vo štvrtej časti tohto zákona sa nachádza „Zvláštne ustanovenie medzinárodného práva zmenkového“, tzn. reakciu zmenkového práva na existenciu medzinárodného prvku.

Otázka spôsobilosti osoby zmenkovo sa zaväzovať sa riadi jej štátnou príslušnosťou. Priamo právom štátu, v ktorom je treba učiniť protest, sa riadi forma protestu, lehoty k protestu ako aj forma ostatných úkonov, ktoré sú potrebné k uplatneniu a takisto v súlade s § 92 sa týmto právom riadi napríklad aj vystavenie zmenky či prijatie zmenkového záväzku. Právom platobného miesta sa riadia účinky zmenkových prehlásení príjemcu cudzej zmenky a vystaviteľa vlastnej zmenky. Právom platobného miesta sa podľa § 96 riadi aj otázka

možnosti obmedzenia prijatia zmenkovej sumy a podľa § 98 opatrenia, ktoré je nutné urobiť, ak bola zmenka stratená či odcudzená.

Medzinárodne zjednaná úprava je obsiahnutá v dohodách uzatvorených v rokoch 1930 a 1931 v Ženeve. Ide o Dohovor o jednotnom zmenkovom práve, Dohovor o kolíznych zmenkových zákonoch a Dohovor o zmenkových poplatkoch. Riadia sa nimi všetky krajiny, ktorých právny systém vychádza zo zásad kontinentálneho práva.

### **3.3.2 Výhody a nevýhody zmenky**

Veľkou výhodou je skutočnosť, že zmenka nám umožňuje obchodovať aj v prípade, keď sme momentálne nesolventní. Ďalšou výhodou zmenky je jej formálnosť, a z toho vyplývajúca jednoznačnosť. Takisto veľkou výhodou je rýchlosť prevodu práv, ktorý sa neviaže na žiadne osobitné doložky. Zmenku môže vydať ktokoľvek a ľahko sa s ňou obchoduje. Podľa Machkovej (2010) môže majiteľ zmenky pomerne rýchlo získať finančné prostriedky jej predajom ešte pred splatnosťou, takzvaným eskontovaním zmenky.

Nevýhodou je fakt, že akonáhle vynecháme nejakú podstatnú náležitosť zmenky, už sa nebude jednať o zmenku. Nevýhodou je aj riziko predĺženia splatnosti, ak nám dlžník nemôže alebo nechce zaplatiť, či potrebná znalosť zmenkového práva.

## **3.4 Šek**

Kotáb (2009) vymedzuje šek ako cenný papier, ktorý obsahuje platobný príkaz majiteľa bankového účtu svoju peňažnému ústavu, aby na ťarchu jeho účtu zaplatil určitú čiastku v prospech osoby uvedenej na šeku.

Obdobne ako zmenka je prevoditeľným cenným papierom, avšak je iba prostriedkom platobným, nie aj úverovým. Kampf (2005) radí šek medzi dlžnicke cenné papiere, stelesňujúci právo na výplatu určitej peňažnej čiastky. Spravidla býva krátkodobým cenným papierom platobného charakteru, určený pre platby v prítomnom čase.

Šek musí byť v písomnej forme a v jednom jazyku, v ktorom musí byť celá listina spísaná. Podstatné náležitosti šeku vymedzené zákonom sú:

- označenie, že ide o šek v súvislom texte listiny,

- bezpodmienečný príkaz zaplatiť určitú peňažnú sumu,
- meno toho, kto má platiť (šekovník),
- údaj miesta kde má byť platené,
- dátum a miesto vystavenia,
- podpis vystaviteľa.

Machková (2010) uvádza, že pokiaľ nie je výslovne uvedené miesto, kde má byť platené, šek je splatný v mieste uvedenom pri mene šekovníka a pokiaľ nie je uvedené miesto vystavenia, je pokladané za miesto vystavenia miesto uvedené pri mene vystaviteľa.

Kampf (2005) vedľa podstatných náležitostí ako nepodstatné uvádza:

- číslo šeku,
- údaj osoby, ktorej má byť šek vyplatený,
- číslo šekového účtu,
- druhý údaj peňažnej čiastky.

Ak by niektorá z podstatných náležitostí chýbala, už by sa nejednalo o šek. Pokiaľ by ale chýbala niektorá z nepodstatných náležitostí, mohla by byť ohrozená kvalita šeku.

Podľa toho, kto je vystaviteľom šeku, podľa Kampfa (2005) rozlišujeme:

- *Bankové šeky* – vystaviteľom je banka. Banky tieto šeky vystavujú na žiadosť svojich klientov a sú kryté zablokovaním peňažných prostriedkov na bežnom účte klienta.
- *Súkromné šeky* – vystaviteľom je nebankový subjekt, fyzická alebo právnická osoba, ktorá má účet v banke. Súkromné šeky sú najčastejšie vystavované na formulároch zo šekovej knižky.

Podľa spôsobu, akým je na šeku vyjadrená oprávnená osoba, rozlišujeme:

- *Šek na rad* – vystavený na určitú osobu, obvykle s doložkou „na rad“. Práva plynúce zo šeku vystaveného na rad sa na ďalšie osoby prevádzajú obdobne ako u zmenky indosamentom.
- *Šek na meno (rektašek)* - vystavený na určitú osobu s doložkou „nie na rad“ uvedenou za menom tejto osoby. Tento druh šeku sa nedá prevádzať indosamentom.
- *Šek na majiteľa (držiteľa)* – ako právoplatný majiteľ nie je uvedená žiadna konkrétna osoba. Oprávneným majiteľom je ten, v ktorého rukách sa šek momentálne nachádza. Na nového majiteľa sa prevádza obyčajným fyzickým odovzdaním.

Podľa spôsobu použitia šeky členíme na:

- *pokladničné šeky*, ktoré slúžia na vyber hotovosti z banky, a

- *šeky na zúčtovanie*, u ktorých je preplatenie v hotovosti vylúčené, možné je iba bezhotovostné.

Medzi ostatné druhy šekov radíme zaručený šek a cestovný šek. *Zaručený šek* je druh súkromného šeku, pri ktorom pri dodržaní stanovených podmienok garantuje banka, ktorá vydala tlačivá tohto šeku, jeho preplatenie bez toho, aby požadovala overovanie jeho krytia. Tento druh šeku tak zbavuje beneficienta rizika nepreplatenia a zároveň rozširuje možnosti platenia šekom. Špeciálnym druhom šeku sú *cestovné šeky*. Sú vytvorené pre potreby cestovného ruchu. Inštitúcia, ktorá takýto šek vydá, je povinná ho preplatiť alebo zaistiť jeho preplatenie. Nepoužité cestovné šeky môže majiteľ spätne odpredať banke.

Lehoty, v ktorých má byť šek predložený k preplateniu, sú podľa Kašákovéj (2008):

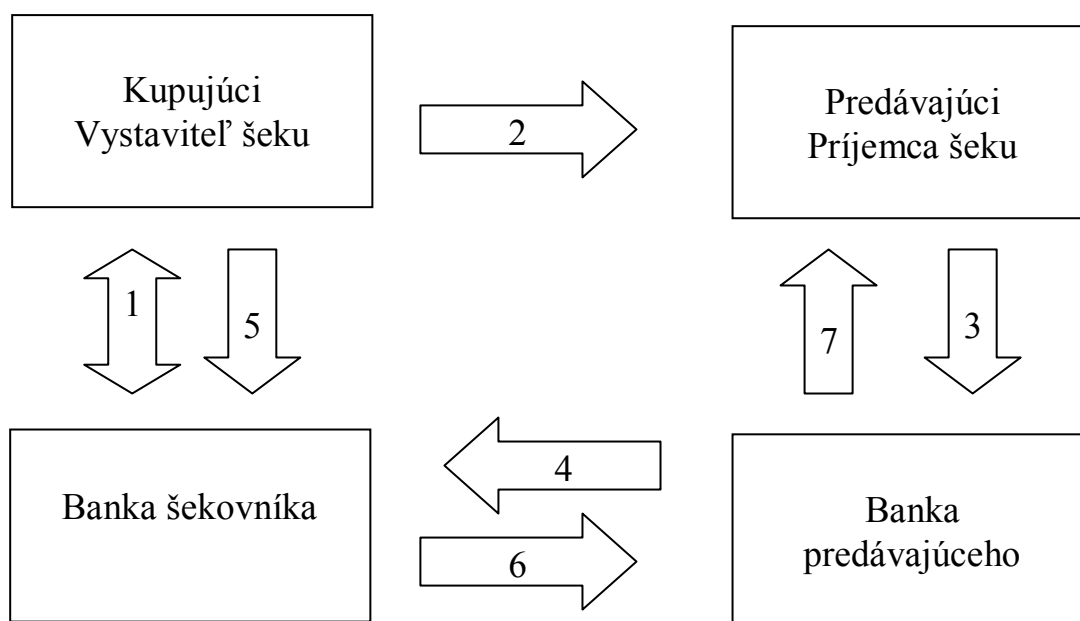
- do 8 dní, ak je splatný v štáte vystavenia,
- do 20 dní, ak je splatný v inom štáte, ako bol vystavený, ale na tom istom svetadieli,
- do 70 dní, ak je miesto vystavenia a miesto splatnosti v rôznych svetadieloch.

Podľa Kampfa (2005) po uplynutí tejto lehoty môže vystaviteľ šek odvolať. Pokiaľ šek odvolaný nebol, možno ho k preplateniu predložiť aj po tejto dobe, šekovník ho potom môže, ale nemusí preplatiť. Šek je splatný na videnie a možno ho preplatiť v tuzemskej mene podľa platobného miesta, a to aj v prípade, že čiastka na šeku je uvedená v cudzej mene. Pre prepočet sa v úvahu berie kurz v deň platenia alebo kurz dňa, kedy bol šek predložený k plateniu. Vystaviteľ môže takzvanou kurzovou doložkou tento kurz určiť vopred.

V Českej republike je trestné vystaviť takzvaný nekrytý šek. Ide o šek, na ktorého preplatenie nie je na účte dostatok finančných prostriedkov.

Základný princíp platenia šekom je nasledovný:

**Obrázok 3.5 Platenie šekom**



Zdroj: vlastné spracovanie

1. Uzavretie zmluvy o používaní šeku a vydanie šekovej knižky
2. Vystavenie šeku
3. Predloženie šeku na preplatenie
4. Zaslanie šeku na preplatenie
5. Zaťaženie účtu vystaviteľa šeku
6. Úhrada šeku v prospech účtu banky
7. Pripísanie šekovej čiastky v prospech účtu predávajúceho

O šeku ako o bankovom produkte sa konkrétne možno dočítať na nasledujúcich internetových stránkach:

<http://www.kb.cz/cs/lide/obcane/bankovni-sek-vystaveny-kb.shtml>

<http://www.rb.cz/firemni-finance/firmy/platebni-styk/seky/>

[http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/open\\_product\\_16.xml](http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/open_product_16.xml)

### **3.4.1 Právna úprava**

Rozehnalová (2006) uvádza, že vnútroštátna úprava šekov sa takisto ako zmenky riadi zákonom č. 191/1950 Zb., zákonom zmenkovým a šekovým. Spôsobilosť osoby zaväzovať sa šekom sa riadi právom štátu, v ktorom sa osoba na šek podpíše. Šeková spôsobilosť sa riadi

právom miesta, kde je šek splatný. Pokiaľ je šek neplatný vzhľadom k osobe šekovníka v tomto štáte, podľa § 70 odst. 2 zmenkového a šekového zákona môže byť platný v štáte, ktorý tento dôvod týkajúci sa osoby šekovníka nepozná. Forma šekového prehlásenia sa riadi právom miesta, kde bolo učené, podporne možno využiť aj právo platobného miesta. Podľa § 71 sa účinky šekových prehlásení riadia právom miesta, kde boli učené. § 73 uvádza, že lehoty na výkon postihových práv sa riadi pre všetky osoby šekovo zaviazané právom miesta vystavenia šeku. Ustanovenie § 74 určuje otázky, ktoré sa riadia právom štátu, kde je šek splatný.

Právna úprava cestovného šeku nie je daná zákonom zmenkovým a šekovým, ale podlieha úprave v obchodnom zákonníku.

### **3.4.2 Výhody a nevýhody šeku**

Výhodou šekov je vo všeobecnosti ich ľahká prevoditeľnosť a obeh a rýchla vymáhateľnosť pohľadávky. Výhodou súkromných šekov je taktiež fakt, že aj keď nemáme pri sebe potrebnú hotovosť či platobnú kartu, aj tak môžeme ostať solventní. Prostredníctvom súkromného šeku môžeme platiť fyzickým či právnickým osobám obchodné i neobchodné záväzky. Výhodou bankového šeku je plné krytie bankou vystaviteľa. Cestovné šeky sú vhodnou alternatívou pre tých, ktorí nevlastnia platobnú kartu.

Nevýhodou cestovného šeku však môže byť riziko odcudzenia či straty. Za nevýhodu považujem podľa Rozehnalovej (2006) nižšie použitie šeku oproti zmenke v medzinárodnom obchode, čo je dané nepraktickosťou v prípade početne veľkých a opakujúcich sa bankových operácií. Šeky vytláča aj rozvoj kreditných kariet.

### **3.5 Dokumentárne platby**

Kotáb (2009) hovorí o dokumentárnych platbách ako o obvyklej forme platenia v medzinárodnom obchode. Vo väčšine prípadov sa týkajú iba obchodných platieb za tovar, niekedy aj za služby. Platba je viazaná na určitú operáciu s dokumentmi osvedčujúcimi právny nárok na dodávaný tovar. Dodávateľ (prijemca platby) odovzdáva dohodnuté dokumenty týkajúce sa tovaru banke, ktorá buď sama alebo prostredníctvom iných bánk



zabezpečuje platbu od odberateľa (platcu) alebo z jeho príkazu výmenou za odovzdanie dokumentov.

Dokumenty v medzinárodnom obchode môžeme podľa charakteru členiť na dispozičné a legitimačné a z hľadiska funkcie na inkasné. *Dispozičné dokumenty* sú cennými papiermi predstavujúce vlastnícky titul. Držiteľ týchto dokumentov sa považuje za majiteľa tovaru, má právo s tovarom nakladať alebo ho aspoň prevziať. Typické dispozičné dokumenty sú:

- *náložný list*,
- *konosament (námorný náložný list)* – najdôležitejší prepravný doklad v námornej doprave. Potvrdzuje prevzatie tovaru k preprave a záväzok vydať ho v prístave určenia príjemcovi tovaru, ktorý sa preukáže týmto konosamentom,
- *riečny náložný list* – je obdobou konosamentu v riečnej doprave,
- *skladový list* – zvyčajne prevoditeľný cenný papier, ktorý vystavuje skladovateľ na uskladnený tovar, vďaka ktorému je možné obchodovať s uskladneným tovarom bez jeho fyzického premiestnenia. Predstavuje vlastnícky titul k uskladnenému tovaru alebo právny nárok na jeho vydanie,
- *vydací list* – príkaz pre prevádzkovateľa lode alebo skladu na vydanie prepraveného alebo skladovaného tovaru príjemcovi.

*Legitimačné dokumenty* dokladajú určité plnenie, napríklad odoslanie tovaru letecky, po železnici alebo poštou. K legitimačným dokumentom možno zaradiť nákladný list automobilovej dopravy či potvrdenie špeditéra, ktoré obsahuje potvrdenie zasielateľa o neodvolateľnom odoslaní tovaru alebo o prevzatí tovaru za účelom ďalšej dopravy či uskladnenia.

*Inkasné dokumenty* dodávateľ odovzdáva banke s cieľom inkasovať ich protihodnotu. Typickým inkasným dokumentom je obchodná faktúra.

Dokumenty v platobnom styku môžeme taktiež deliť podľa ich obsahu na čisté a s chybami, ktoré v zásade nie sú schopné byť podkladom pre platbu a podľa ich vyhotovenia na originály, duplikáty, kópie a podobne.

### **3.5.1 Dokumentárne inkaso**

Podľa Kampfa (2005) je dokumentárne inkaso (documentary collection) často používaným platobným nástrojom ako v tuzemskom, tak aj v zahraničnom obchode. Využíva

sa v prípadoch, kedy obchodní partneri nie sú ochotní obchodovať bez akýchkoľvek záruk. Dokumentárne inkaso predávajúcemu zaist'uje, že predkladané dokumenty, v prípade dispozičných dokladov ani tovar, nebudú vydané kupujúcemu bez toho, aby boli splnené inkasné podmienky.

O dokumentárnom inkase ako o bankovom produkte sa konkrétne možno dočítať na nasledujúcich internetových stránkach:

<http://www.vub.sk/pre-firmy/ucty-platby/dokumentarne-obchody/dokumentarne-inkaso-inkaso-zmenky/>

<http://www.kb.cz/cs/firmy/firmy-s-obratem-pod-60-milionu/dokumentarni-inkaso.shtml>

<http://www.rb.cz/firemni-finance/firmy/platebni-styk/dokumentarni-platby/dokumentarni-inkaso/>

### **3.5.1 a) Realizácia dokumentárneho inkasa**

Inkasná operácia sa zahajuje vystavením „Žiadosti o zaobstaranie dokumentárneho inkasa“, ktorá podľa Satoa (1999) obsahuje:

- určenie príkazcu a čísla jeho účtu,
- určenie príjemcu tovaru a čísla jeho účtu,
- stanovanie inkasnej banky,
- popis tovaru v jazyku kúpnej zmluvy,
- mena a čiastka (číslicami aj slovami),
- inkasné inštrukcie,
- inštrukcie pre prípad neprevzatia dokumentov,
- súpis predkladaných dokumentov.

Rozehnalová (2006) popisuje nasledujúci priebeh dokumentárneho inkasa:

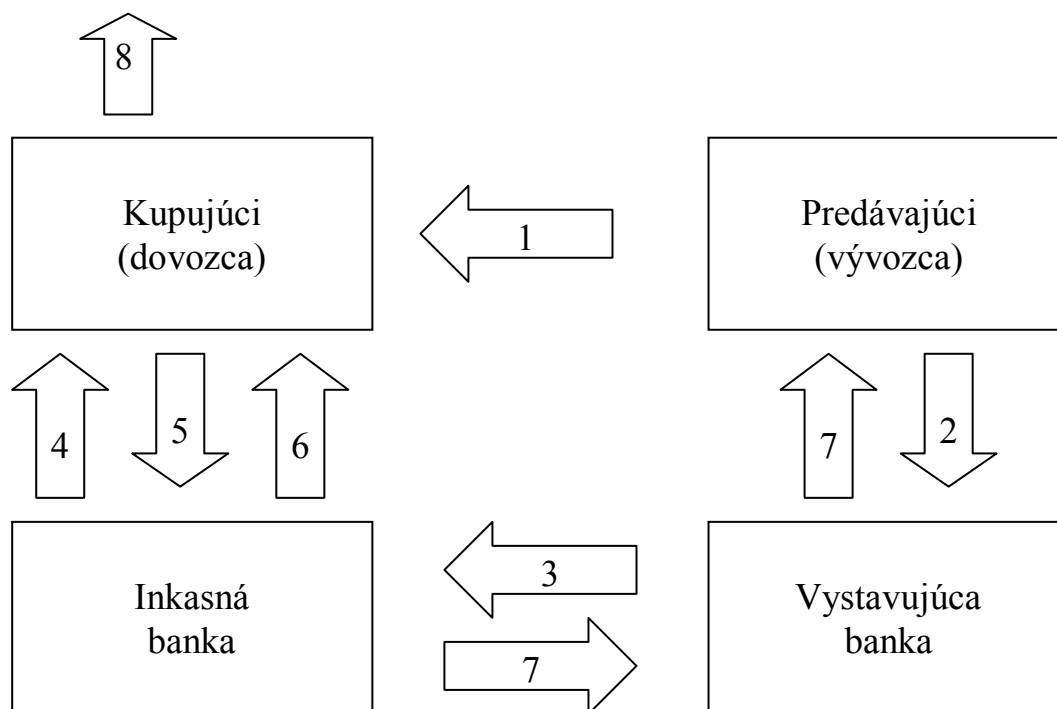
Predávajúci (príkazca) odošle tovar a v kúpnej zmluve dohodnuté dokumenty skompletuje k inkasu. Príkazca predloží žiadosť o realizáciu inkasa spolu s inkasnými dokumentmi (napríklad faktúra, dopravný doklad, poistka) svojej banke. Táto banka zašle dokumenty s inštrukciami zahraničnej inkasnej banke. Táto banka následne informuje kupujúceho o podmienkach vydania. Po zaplatení či akceptácii zmenky kupujúci obdrží dokumenty a inkasná banka poukáže príslušnú čiastku vysielajúcej banke, ktorá ju pripíše na účet vývozcu. Tovar je následne kupujúcemu vydaný proti predloženiu dokumentov.

Z uvedeného vyplýva, že v celej operácii vystupujú 4 osoby:

Predávajúci (príkazca), kupujúci, vysielajúca banka (banka predávajúceho) a zahraničná inkasná banka (banka kupujúceho).

Schéma dokumentárneho inkasa je nasledovná:

**Obrázok 3.6 Dokumentárne inkaso**



Zdroj: vlastné spracovanie

1. Uzavretie kúpnej zmluvy
2. Inkasný príkaz + dokumenty odovzdá predávajúci svojej banke
3. Banka vývozcu postúpi inkasný príkaz a dokumenty banke dovozcu
4. Banka dovozcu avizuje dokumenty kupujúcemu a informuje o inkasných podmienkach
5. Dovozca platí svojej banke
6. Banka odovzdáva dokumenty
7. Prevod inkasovanej sumy
8. Vyzdvihnutie tovaru

Kampf (2005) uvádza dve základné varianty dokumentárneho inkasa:

- *Dokumenty proti zaplateniu inkasnej čiastky* (documents against payment, D/P). To znamená, že dokumenty nebudú kupujúcemu vydané, pokiaľ nezaplatí čiastku inkasa.

- *Dokumenty proti akceptácii zmenky vystavenej dodávateľom na odberateľa* (documents against acceptance, D/A, DAP). Tu ide o formu dodávateľského úveru zaisteného zmenkou, kedy doklady budú vydané proti akceptácii zmenky.

Sato (1999) uvádza, že obe tieto možnosti sa dajú kombinovať a využívať ich napríklad pri dodávateľských úveroch.

Aby kupujúci nemohol obdržať zásielku skôr, ako budú splnené inkasné podmienky, postačí, keď nebude v legitimačných dopravných dokumentoch označený zároveň ako príjemca. V tomto prípade možno dokumenty adresovať na korešpondenta vysielajúcej banky alebo priamo na banku, ktorá kupujúcemu predkladá dokumenty k inkasu. V prípade, kedy banka nesúhlasí s vystavením dokladov na svoje meno, je možné použiť napríklad zasielateľa alebo obchodného zástupcu. O tomto fakte je vhodné informovať inkasujúcu banku, aby v prípade nutnosti mohla sprostredkovateľa využiť pre pomoc pri likvidácii inkasa.

Podľa Jednotných pravidiel pre inkasá sú pohľadávky z titulu inkasa považované vždy za pohľadávky predávajúceho, nie za pohľadávky inkasnej banky. Úlohou inkasnej banky je zaobstarať na základe dokumentov inkaso čiastky dohodnutej v kúpnej zmluve, zároveň nemôže dlžníka k prevzatiu dokumentov či tovaru nútiť.

Machkovej (2002) zásady podľa Jednotných pravidiel pre inkasá:

- banka nenesie zodpovednosť za obsah inkasných dokladov ani ich právny účinok,
- inkasný príkaz by mal byť zrozumiteľný, jednoznačný a nepripúšťať viac výkladov,
- pokiaľ nie je dohodnuté inak, akékoľvek náklady spojené s inkasom nesie predávajúci,
- v prípade, že kupujúci zaplatí alebo akceptuje zmenku a dodatočne sa ukáže, že tovar neodpovedá kúpnej zmluve, zostávajú mu zachované nároky voči predávajúcemu, ale nie voči banke.

### **3.5.1 b) Právna úprava**

Nakoľko úprava v zákone č. 513/1991 Zb., obchodného zákonníka je veľmi všeobecná, najčastejšie sa pri dokumentárnom inkase používajú Jednotné pravidlá pre inkasá (angl. Uniform rules for Collections). Nejedná sa o právnu normu medzinárodného práva, ale o rešpektované obchodné zvyklosti. Podľa Rozehnalovej (2006) boli tieto pravidlá kodifikované Medzinárodnou obchodnou komorou v Paríži a ich posledné znenie je z roku 1995.

Vzhľadom k povahe Jednotných pravidiel pre inkasá je nutné zahrnúť ich do obsahu zmluvy. Z pohľadu právneho poriadku, ktorým sa zmluva o inkase riadi, je nutné i preskúmanie, či tieto pravidlá neodporujú právnej úprave zvoleného vnútroštátneho právneho poriadku.

V úvodnej časti je vymedzená predovšetkým záväznosť, jednotlivé definície inkasa, dokumentov a zúčastnených strán. Z ďalších všeobecných ustanovení sa v článku 1 nachádza zásada dobrej viery a rozumnej starostlivosti pri jednaní bánk, v článku 2 sú povinnosti bánk pri verifikácii dokumentov, v článku 5 sa nachádza zodpovednosť vyplývajúca z prerušenia činnosti v dôsledku príčin vyššej moci či ďalších okolností a článok 6 obsahuje zasielanie tovaru banke. Články 7 až 10 pojednávajú o predložení dokumentov a vlastné platenie a akceptácia zmenky sú regulované v článkoch 11 až 17. Články 21 až 23 obsahujú výlohy spojené s inkasnou činnosťou.

### **3.5.1 c) Výhody a nevýhody dokumentárneho inkasa**

Kampf (2005) uvádza tieto výhody:

- dokumentárne inkaso vzhľadom k predloženiu dispozičných dokumentov poskytuje väčšiu istotu zaplatenia ako priama úhrada,
- banka nevydá doklady skôr, kým kupujúci nedá príkaz na úhradu alebo nesplní iné inkasné podmienky,
- banka nevydá doklady ani v tom prípade, kedy je úhrada uskutočnená ako hladká platba, dokiaľ nedostane zmocnenie od vysielaajúcej banky,
- dokumentárne inkaso je lacnejšie ako dokumentárny akreditív z toho dôvodu, že banka neskúma správnosť listín.

Hlavnou nevýhodou je fakt, že použitie dokumentárneho inkasa nedáva dodávateľovi istotu, že odberateľ dokumenty prevezme a zaplatí kúpnu cenu. Banky nemajú právo odberateľa donútiť k splneniu záväzku, pre ktorého nesplnenie nepredstavuje žiadne riziko. S týmto faktom sa môže spájať ďalšia nevýhoda, ako napríklad náklady spojené s predajom nevyzdvihnutého tovaru inému odberateľovi za nižšiu cenu. Dokumentárne inkaso by sa teda malo používať iba v tom prípade, že obchodníci sa poznajú dlhšiu dobu a nemajú pochybnosti o svojej bonite.

### 3.5.2 Dokumentárny akreditív

Dokumentárny akreditív (Documentary Credit, Letter of Credit) je druhou formou dokumentárnych platieb v medzinárodnom obchode. Podľa Kotába (2009) je veľmi používaným a obľúbeným platobným nástrojom nielen v medzinárodnom obchodnom styku, ale aj vo vnútrozemskom platobnom styku. Akreditív predstavuje kvalitné platobné zaistenie pre obe zúčastnené strany – pre kupujúceho aj pre predávajúceho.

Dokumentárny akreditív je písomný záväzok banky vystavený na základe žiadosti jej klienta (príkazcu, kupujúceho), že poskytne tretej osobe na jej rad (oprávnenému, beneficiary, predávajúcemu) určité plnenie, ak budú do určitej doby splnené akreditívne podmienky. Touto podmienkou je vždy predloženie dokumentov súvisiacich s obchodnou operáciou, ktorá je dôvodom k platbe.

Podľa Kašťákovéj (2008) je túto formu platobného prostriedku vhodné použiť v prípade, ak predávajúci nedôveruje kupujúcemu, prípadne nemá dostatok informácií o jeho bonite, ak sídlo kupujúceho je vo vzdialenej alebo rizikovej oblasti alebo ak chce mať istotu, že pokiaľ odošle požadovaný tovar a splní ďalšie podmienky, bude mu bez komplikácií zaplatená kúpna cena.

Dokumentárny akreditív je možno členiť z viacerých hľadísk, napríklad podľa predmetu, funkcie, spôsobu platenia, zaistenia a podobne. Podľa rozsahu právnej zodpovednosti banky voči beneficiary sa podľa Kašťákovéj (2008) člení na:

- *Odvolateľný akreditív* – vystavujúca banka môže kedykoľvek zmeniť alebo zrušiť akreditív na základe žiadosti predávajúceho. Deje sa tak bez predchádzajúceho upozornenia beneficiary a bez jeho súhlasu. Tento typ akreditívu mu tak neposkytuje dostatočnú záruku uskutočnenia platby, čím neplní zamýšľaný účel a z tohto dôvodu sa tento typ takmer nepoužíva.
- *Neodvolateľný akreditív* – zmeny nemôžu byť uskutočnené bez súhlasu zúčastnených strán. Pokiaľ výslovne nie je uvedené, že ide o odvolateľný akreditív, platí, že ide o akreditív neodvolateľný. Predstavuje tak pevný záväzok vystavujúcej banky splniť svoje záväzky, ak beneficiary splní podmienku akreditívu. Rozlišujeme 2 druhy neodvolateľné akreditívu, a to:
  - *Nepotvrdený akreditív* – inými slovami avizovaný akreditív – avizujúca banka bez záväzku beneficiary iba oznamuje (avizuje), že bol v jeho prospech otvorený akreditív. To pre predávajúceho znamená, že akreditív je použiteľný a splatný

v krajine, kde sídli otvárajúca banka, musí teda brať do úvahy určité riziká, akými sú politické či transferové riziká, či riziká straty dokumentov.

- *Potvrdený akreditív* – potvrdením berie na seba ďalšia banka (vo väčšine prípadov banka predávajúceho) voči beneficiantovi rovnaký záväzok ako banka príkazcu a zvyšuje tým istotu plnenia, pretože predávajúci môže plnenie požadovať od ktorejkoľvek zaviazanej banky.

Ďalšie členenie akreditívu podľa Kašákovej (2008) je:

- *Prevoditeľný* - musí byť výslovne označený ako prevoditeľný. Podľa Kotába (2009) môže byť pôvodným beneficiantom prevedený na inú osobu, ktorá sa tak stáva oprávnenou k prijatiu akreditívneho plnenia. Prevoditeľný môže byť iba raz a podmienky, s výnimkou zníženia čiastky akreditívu a skrátenia doby jeho splatnosti, nesmú byť zmenené.
- *Neprevoditeľný* – ak akreditív nie je výslovne označený za prevoditeľný, nemožno ho prevádzať a považuje sa za neprevoditeľný.
- *Krytý* – banka požaduje od príkazcu už pri otvorení plnú úhradu hodnoty, na ktorú má byť akreditív otvorený.
- *Nekrytý* – podľa Kotába (2009) je väčšina dnes používaných akreditívov nekrytých. Pri takomto akreditíve banka vyplatí čiastku až po predložení dokumentov.
- *Akreditív s odloženou lehotou splatnosti* – ide o dodávateľský úver používaný v prípade nedostatku peňažných prostriedkov, kupujúci teda obdrží tovar skôr, ako ho zaplatí.
- *Akreditív „back to back“ (protiakreditív)* – používa sa v obchodných operáciách reexportného charakteru (nákup tovaru v jednej krajine za účelom jeho predaja v ďalšej krajine). Kotáb (2009) definuje tento druh ako dva samostatné akreditívy s návazne stanovenými podmienkami, kedy beneficiant jedného akreditívu je vlastne príkazcom druhého akreditívu. Prvý akreditív teda slúži banke ako zaistovací inštrument pre otvorenie druhého akreditívu.
- *Rembourzný akreditív* – ide o ďalšiu formu dodávateľského úveru. Rozehnalová (2006) uvádza, že banka namiesto hotovosti na základe príkazu prikazujúcej banky akceptuje zmenku s odloženou splatnosťou na ňu vystavenú beneficiantom.
- *Revolvingový akreditív* – použiť sa môže napríklad pri dohodnutých čiastočných dodávkach. Otvára sa na hodnotu jednej zásielky. Po vyčerpaní sa znovu obnovuje do tejto výšky až do dodania celého dohodnutého množstva.

- *Akreditív s červenou doložkou* – podľa Rozehnalovej (2006) je v tomto prípade na žiadosť predajcu možná čiastočná platba vopred pred odoslaním tovaru. Výplata sa uskutoční proti predloženiu predbežných dokumentov.
- *Akreditív so zelenou doložkou* – Rozehnalová (2006) uvádza, že tento akreditív vyžaduje, aby bol tovar skladovaný na meno vystavujúcej banky dovtedy, kým nie je tovar vyplatený a touto bankou postúpený.

Zvláštnym prípadom (hlavne pre anglo-americkú oblasť) je podľa Rozehnalovej (2006) *stand-by akreditív*, ktorý nie je platobným, ale zaistovacím inštrumentom, a to predovšetkým z dôvodu právneho obmedzenia pri vystavení bankovej záruky v amerických bankách. Pri typickom stand-by akreditíve môže oprávnený požiadať o výplatu určitej čiastky uvedenej v akreditíve, pokiaľ povinný nesplní určité povinnosti, ktoré nemusia byť iba finančného charakteru, ale môže ísť napríklad aj o dodržanie kvality dodaného tovaru.

O dokumentárnom inkase ako o bankovom produkte sa konkrétne možno dočítať na nasledujúcich internetových stránkach:

<http://www.kb.cz/cs/firmy/firmy-s-obratem-nad-60-milionu/dokumentarni-akreditiv.shtml>  
<http://www.csob.cz/cz/firmy/podnikatele/ucty-a-platebni-styk/stranky/dokumentarni-akreditiv-tuzemsky.aspx>  
<http://www.csas.cz/banka/nav/podnikatele-firmy-a-institute/podnikatele-a-male-firmy/dokumentarni-akreditiv/o-produktu-d00011982>

### **3.5.2 a) Realizácia dokumentárneho akreditívu**

Otvorenie akreditívu sa uskutočňuje na základe „Príkazu na otvorenie akreditívu“, ktorý podľa Satoa (1999) obsahuje nasledujúce náležitosti:

- typ akreditívu (odvolateľný x neodvolateľný, avizovaný x potvrdený),
- určenie príkazcu a čísla jeho účtu,
- určenie beneficienta, jeho banky a čísla účtu,
- doba platnosti akreditívu,
- mena a čiastka (číslami aj slovami),
- povolenie, prípadne zákaz, čiastočných dodávok,
- povolenie, prípadne zákaz, prekladania tovaru,
- miesto a dátum odoslania,



- miesto určenia,
- dodacia podmienka,
- lehota pre predloženie dokumentov,
- požadované dokumenty,
- popis tovaru (v jazyku kúpnej zmluvy).

Napriek tomu, že existuje viac typov dokumentárneho akreditívu, je možno podľa Rozehnalovej (2006) určiť všeobecný základný postup pri ich realizácii, a to v niekoľkých stupňoch. V prvom stupni dochádza medzi kupujúcim a predávajúcim k uzavretiu kúpnej zmluvy a následne k dohode o platení dokumentárnym akreditívom určitého typu. V druhom stupni vystavovateľ (príkazca) požiada svoju banku o otvorenie dokumentárneho akreditívu vyššie spomínaným Príkazom na otvorenie akreditívu, kde uvedie aj podmienky, podľa ktorých poskytne banka beneficiantovi plnenie. V prípade, že banka súhlasí, uzavrú zmluvu o otvorení akreditívu a príkazca sa pritom zaväzuje, že banke zaplatí prostriedky vynaložené v súvislosti s otvorením. V treťom stupni zašle vystavujúca banka akreditív avizujúcej banke a akreditív je avizovaný predávajúcemu. Vo štvrtom stupni predávajúci odošle tovar a predloží požadované dokumenty avizujúcej banke, ktoré následne zasiela vystavujúcej banke. Vystavujúca banka musí tieto dokumenty prešetriť, a pokiaľ zodpovedajú podmienkam, dochádza k zaťaženiu konta kupujúceho a odovzdaniu dokladov. Následne vystavujúca banka vykoná platbu avizujúcej banke a tá zaplatí predávajúcemu.

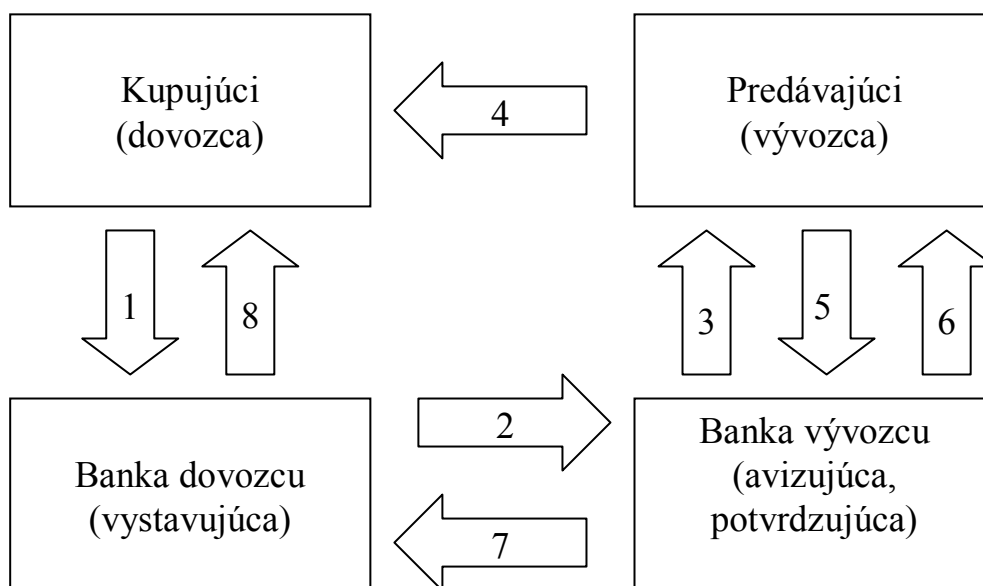
Banka sa zaoberá iba obsahom dokumentov, obsahom plnenia kúpnej zmluvy sa nezaoberá, neskúma ani pravosť či právny účinok dokumentov. Úplná správnosť dokumentov je tak veľmi dôležitá, nakoľko v zásade platí pravidlo „úplnej zhody“. Nepostačuje tak, že dokumenty sú obdobné či takmer zhodné voči požiadavkám. Môže sa stať, že banka odmietne akreditív aj kvôli štylistickým či gramatickým chybám. Problémy môžu nastať aj pri rôznych jazykových variantách zmluvy a dokumentov a ich prekladoch. Z dokumentov bývajú spravidla požadované prepravné dokumenty ( konosament či nákladový list), skladovacie listy, poisťovacie dokumenty, finančné dokumenty (zmenky, šeky), osvedčenie o pôvode či komerčné faktúry.

Z vyššie uvedeného tak vyplýva, že v celej operácii vystupujú 4 strany:

- príkazca akreditívu (kupujúci, odberateľ, dovozca),
- vystavujúca banka (banka príkazcu),
- avizujúca banka (banka príjemcu),
- príjemca akreditívu (predávajúci, vývozca, dodávateľ, beneficiant, oprávnený).

Schéma otvorenia a použitia dokumentárneho akreditívu:

**Obrázok 3.7 Otvorenie a použitie dokumentárneho akreditívu**



Zdroj: vlastné spracovanie

1. Príkaz na otvorenie akreditívu
2. Zaslanie listiny o otvorení
3. Potvrdenie akreditívu
4. Zaslanie tovaru
5. Predloženie dokumentov banke
6. Vyplatenie akreditívu po kontrole bankou
7. Zaslanie dokumentov vystavujúcej banke a jej zaťaženie akreditívom vrátane poplatkov
8. Zaslanie dokumentov dovozcovi a zaťaženie jeho účtu akreditívom a poplatkami

Nakoľko dodatočná zmena akreditívnych podmienok vyžaduje súhlas banky aj beneficienta a zvyšuje tak náklady, pri zjednávaní podmienok Sato (1999) uvádza zásady, ktorých je potreba sa držať:

- akreditív otvárame vždy ako neodvolateľný, nakoľko v odvolateľnej forme je nedostatočne zaistený záväzok a nespĺňa tak svoj komerčný význam.
- Platnosť akreditívu volíme nielen v závislosti na dodacej lehote, ale aj s ohľadom na dodávateľa, ktorému by sme mali nechať dostatok času na prezentáciu potrebných dokumentov.
- Prekládku tovaru niekedy neuvážene zakazujeme z obavy pred zdanlivo zbytočnou manipuláciou s tovarom a odvrátením poškodenia. Ešte pred takýmto zákazom by sme

si mali preštudovať trasu dodávky, pretože napríklad pri tovare prepravovanom po mori sa len ťažko podarí dopraviť ho do vnútrozemia bez prekládky.

- Dodáciu podmienku uvádzame do akreditívu podľa kúpnej zmluvy a s ohľadom na dohodnutý spôsob dopravy.
- Uvážlivo volíme aj požadované dokumenty. Počet predpísaných dokumentov nenahradí kvalitu tovaru a nezníži ani podstupované riziko. Predpísaním zbytočných alebo nesprávne zvolených dokumentov len skomplikujeme splnenie akreditívnych podmienok.

Kotáb (2009) uvádza, že akreditív je možné financovať dvomi spôsobmi, a to vlastným financovaním alebo pomocou úveru. Pri vlastnom financovaní je (aspoň u krytých akreditívov) na účte príkazcu banky pri otvorení akreditívu blokovaná suma, na ktorú akreditív znie, a to až do preplatenia akreditívu alebo do doby vypršania jeho platnosti. Príkazca je stále majiteľom peňažných prostriedkov (banka mu za ich uloženie na účte platí úroky), ale nesmie s nimi nijak disponovať. Pri financovaní akreditívu bankou nie sú viazané peňažné prostriedky príkazcu, pretože akreditív je preplatený z prostriedkov banky, čím banka vlastne príkazcovi poskytne úver, ktorý dodatočne spláca. Tento spôsob financovania je síce pre príkazcu výhodný, nakoľko mu neviaže peňažné prostriedky, ale na úkor toho zdražuje akreditív o úroky z bankového úveru.

### **3.5.2 b) Právna úprava**

Tak, ako dokumentárne inkaso, aj dokumentárny akreditív veľmi všeobecne upravuje obchodný zákonník. Machková (2010) tvrdí, že v mnohých krajinách dokumentárny akreditív neupravuje žiadny zákon. Vzťahy medzi zúčastnenými stranami sa v bankovej praxi vytvorili ako zvyklosti. Nejednotnosť zvyklostí viedla Medzinárodnú obchodnú komoru (angl. International Chamber of Commerce – ICC) už v tridsiatych rokoch minulého storočia k písomnému spracovaniu zvyklostí a pravidiel pre dokumentárne akreditívy. Tieto pravidlá sú periodicky revidované, nemajú povahu právnej normy, avšak bankami sú dodržiavané. Ich posledná verzia je z roku 2007 ako publikácia číslo 600 „Jednotné zvyklosti a pravidlá pre dokumentárne akreditívy“ (angl. The Uniform Customs and Practice for Documentary Credits – UCP 600 – 2007 Revision, ICC Publication No. 600).

Rozehnalová (2006) uvádza, že Jednotné zvyklosti a pravidlá pre dokumentárne akreditívy sa skladajú zo 7 častí: všeobecné ustanovenia a definície, časti obsahujúce vymedzenia jednotlivých druhov, foriem a oznámení akreditívu, časti vymedzujúce zodpovednosť jednotlivých zúčastnených subjektov a problematiku vyššej moci, vymedzenie dokumentov, časti venované jednotlivým ustanoveniam, časti týkajúce sa prevoditeľného akreditívu a zvláštne časti regulujúce postup akreditívu neoznačeného ako prevoditeľný.

Podľa Machkovej (2002) Jednotné pravidlá a zvyklosti zdôrazňujú rešpektovanie predovšetkým týchto princípov:

- Pre vystavujúcu banku je záväzný len znenie dokumentárneho akreditívu, nie obsah kúpnej zmluvy medzi dodávateľom a odberateľom, v súvislosti ktorej je akreditív otvorený.
- Banka skúma iba obsah dokumentov, ktoré sú predmetom akreditívu, nezaobrá sa obsahom plnenia kúpnej zmluvy.
- Banka sa zaoberá iba vonkajším stavom dokumentov, neskúma ich pravosť či právny účinok.

### 3.5.2 c) Výhody a nevýhody dokumentárneho akreditívu

Výhodami *pre príkazcu* (kupujúceho) sú:

- vysoká istota dodržania dodacej lehoty,
- zaplatenie bude až po splnení akreditívnych podmienok,
- má istotu, že tovar bol odoslaný ešte pred jeho zaplatením a vytvára značný tlak na predávajúceho, aby bol dodaný v požadovanej kvalite,
- môže získať výhodnejšie cenové podmienky vďaka kvalitnému platobnému zaisteniu,
- právna ochrana prostredníctvom Jednotných zvyklostí a pravidiel.

Výhody *pre predávajúceho* (beneficianta):

- pri splnení akreditívnych podmienok má veľkú istotu zaplatenia,
- pohľadávka vzniká banke, nie kupujúcemu,
- má istotu, že výplata vopred dohodnutej čiastky je viazaná na splnenie podmienok, ktorá pozná dodávateľ vopred, obchod je tak možné realizovať bez obáv, že kupujúci neprevezme objednaný tovar,
- kvalitný akreditív môže použiť ako ručenie voči svojim dodávateľom,

- právna ochrana prostredníctvom Jednotných zvyklostí a pravidiel,
- po oznámení o otvorení akreditívu môže začať realizovať dodávku tovaru.

Nevýhodou akreditívu podľa Kotába (2009) môžu byť vyššie náklady pre platcu v porovnaní s inými platobnými inštrumentmi (za otvorenie dokumentárneho akreditívu si banka účtuje až niekoľko percent akreditívnej čiastky štvrťročne) a podľa Rozehnalovej (2006) má kupujúci vopred viazané finančné prostriedky, a pokiaľ si nezaistil prehliadku tovaru, napríklad pomocou osvedčenia o akosti, má istotu, že zásielka bola odoslaná, nie však o tom, v akom stave. Nevýhodou nepotvrdeného dokumentárneho akreditívu je podľa Kašťákovéj (2008) to, že akreditív je použiteľný a splatný v zahraničí (teda tam, kde sídli otvárajúca banka) a musí brať do úvahy určité politické a transferové riziká, či riziká straty dokumentov.

### **3.5.3 Bankové záruky**

Všetky vyššie uvedené platobné inštrumenty so sebou nesú väčšie či menšie riziko. Jedná sa predovšetkým o riziko z nezaplatenia zjednanej kúpnej ceny. Bankové záruky sú často používané a vyžadované pre zaistenie rôznych typov plnenia. Rozehnalová (2006) tvrdí, že záruky sa niektorými rysmi približujú dokumentárnym akreditívom. Použitie bankových záruk je však širšie ako pri akreditívoch, pretože neslúžia iba na zaistenie povinnosti platiť, ale môžu zaisťovať aj iné typy plnenia. Kašťáková (2008) uvádza tieto rozdiely medzi bankovou zárukou a dokumentárnym akreditívom:

- bankové záruky sú výlučne zabezpečovacím, nie platobným nástrojom; dokumentárne akreditívy sú zároveň platobným aj zabezpečovacím nástrojom,
- akreditívy kryjú buď jeden alebo viac obchodov, vrátane opakovaných plnení, ale vždy ide o kratšie obdobie ako v rámci záruky; banková záruka môže zaisťovať aj obchody vyplývajúce z kontraktu na dlhšie obdobie, napríklad 1 rok,
- záruku obstaráva buď importér (bankové záruky za zaplatenie tovaru) alebo exportér; akreditív otvára vždy banka na žiadosť importéra,
- uplatnenie záruky sa uskutočňuje pri nesplnení záväzku kupujúceho.

Bankové záruky sa dajú podľa Rozehnalovej (2006) charakterizovať ako sľub ručiteľa (zvyčajne je to banka alebo poisťovňa) obsiahnutý v takzvanej záručnej listine o tom, že uspokojí veriteľa (oprávneného) do výšky peňažnej čiastky uvedenej v listine, ak tretia osoba (dlžník) nesplní určitý záväzok alebo iné povinnosti uvedené v záručnej listine. Tieto záruky sa v praxi vyskytujú výlučne ako neodvolateľné. Záručná listina podľa Satoa (1999) obsahuje tieto náležitosti:

- typ záruky,
- určenie príkazcu a jeho sídla,
- určenie príjemcu záruky (beneficient),
- určenie ručiteľa a spôsobu ručenia,
- stanovenú meny a maximálnu čiastku záväzku,
- podmienky pre uplatnenie záruky, a
- dobu platnosti záruky.

Bankové záruky môžeme podľa Machkovej (2010) podľa rôznych kritérií. Podľa vzťahu k zaistenému hlavnému záväzku sa členia na:

- *akcesorické*, ktoré obsahujú v záručnej listine väzbu na zaistený záväzok, napríklad kúpnu zmluvu, a
- *abstraktné*, kde povinnosť ručiteľa poskytnúť plnenie určujú podmienky formulované v záručnej listine. Banka väčšinou formuluje podmienky pre uplatnenie záruky, napríklad požadovať písomné prehlásenie beneficianta, že príkazca nesplnil kontrakt či požadovať kópie nezaplatených faktúr a podobne.

Ďalším členením sú záruky:

- *priame*, kde záruku vystavuje banka dlžníka voči veriteľovi alebo jeho banke a
- *nepriame*, vystavené zahraničnou bankou na pokyn svojho príkazcu v prospech veriteľa. Nepriame záruky sa ďalej členia na:
  - *kryté*, kde vystavujúca banka požaduje od prikazujúcej zahraničnej banky viazaním vopred potrebnej čiastky na účte,
  - *nekryté*, pri ktorých sa nepožaduje viazanie finančných prostriedkov, stačí prehlásenie banky dlžníka, že uhradí náklady, ktoré vzniknú z prevzatej záruky.

V medzinárodnej obchodnej a bankovej praxi ďalej rozlišujeme záruky:

- *platobné*, vystavované za peňažné plnenie, ako úhrada kúpnej ceny či vrátenie akontácie,

- *neplatočné*, ktorými sú zaistované ostatné záväzky, ako platnosť ponuky, riadne prevedenie kontraktu, záruky za stratené alebo omeškané dokumenty alebo vrátenie kontajnerov.

Skupina bankových záruk, ktoré sú požadované v rámci verejných súťaží, pri dodávkach investičných celkov či stavebných prác sa nazývajú kontraktné záruky, medzi ktoré patria:

- záruka za platnosť ponuky, takzvané vadium – bid bond,
- záruka za vrátenie akontácie – down payment guarantee,
- záruka za riadne prevedenie kontraktu – performance bond,
- záruka za údržbu – maintenance bond,
- záruka za zádržné – retention money guarantee.

Nejednotnosť právnej úpravy bankových záruk v rozličných krajinách je omnoho výraznejšie ako pri iných bankových inštrumentoch. Medzinárodná obchodná komora vypracovala súbory pravidiel, ktorými sa riadi používanie bankových záruk. Úlohou prispieť k prekonaniu ťažkostí prameniacych z rozdielnych právnych úprav a zvyklostí v rôznych krajinách sa zaoberala aj Komisia OSN pre medzinárodné obchodné právo – UNCITRAL. Iniciovala Dohovor o medzinárodných zárukách a stand-by akreditívach, ktorý je účinný od roku 2000. Záručná prax je štandardizovaná Jednotnými pravidlami pre kontraktné záruky (angl. Uniform Rules for Contract Bonds), Jednotnými pravidlami pre záruky vyplatiteľné na požiadanie a Jednotnými pravidlami pre zmluvné záruky. Rozehnalová (2006) uvádza, že Jednotné pravidlá pre kontraktné záruky regulujú:

- záruky za ponuku, poskytujúce istotu, že strana podávajúca ponuku podpíše zmluvu, ak jej ponuka bude prijatá,
- záruky za prevedenie, myslené ako zaistenie proti strane, ktorá bola zmluvne daná, v prípade, že by nesplnila svoje záväzky zo zmluvy, ktorá svojou povahou vyžaduje určitú dobu pre splnenie, a
- záruky za vrátenie uskutočnenej platby, ochraňujúce záujmy strany, ktorá zadáva zmluvu, že jej budú vrátené platby v prípade, že by príkazca nesplnil zmluvné podmienky.

Jednotné pravidlá pre zmluvné záruky sa uplatňujú skôr pre poisťovníctvo. K zárukám sa pripája aj stand-by akreditív, pri ktorom dochádza k čerpaniu vtedy, ak nie je záväzok splnený a obvykle sa riadi Jednotnými zvyklosťami a pravidlami pre dokumentárne akreditívy.

Všeobecná definícia bankovej záruky je obsiahnutá v obchodnom zákonníku v § 313, inak všeobecná úprava bankovej záruky siaha po § 322.

O bankovej záruke ako o bankovom produkte sa možno konkrétne dočítať na nasledujúcich internetových stránkach:

<http://www.unicreditbank.cz/cz/firmy/obchodni-a-exportni-financovani/bankovni-zaruky.html>

<http://www.kb.cz/cs/firmy/firmy-s-obratem-nad-60-milionu/bankovni-zaruka.shtml>

<http://www.csas.cz/banka/nav/podnikatele-firmy-a-institute/financni-institute/bankovni-zaruka-vydana-ceskou-sporitelnou-pro-komerční-klientelu/o-produktu-d00008951>



## 4 Komparácia spôsobov platby podľa jednotlivých kritérií

V tretej kapitole som uviedla najtypickejšie spôsoby platieb v medzinárodnom obchode. Vzhľadom na rozsah práce som uvádzala iba ich charakteristické rysy, podľa ktorých jednotlivé platobné inštrumenty porovnám podľa nasledujúcich kritérií, ktoré Zvěřina (2006) definuje ako:

- *finančná náročnosť* – náklady spojené s realizáciou platby bez ohľadu na to, kto je povinný tieto náklady niesť, pretože o celkové náklady sa môžu obe zmluvné strany (predávajúci a kupujúci) podeliť,
- *administratívna náročnosť* – administratívne nároky na uskutočnenie platby, a to z pohľadu predávajúceho a z pohľadu kupujúceho, nakoľko pri každej platbe sú administratívne požiadavky rozdielne pre každú stranu,
- *náročnosť na právne povedomie* – základné právne znalosti dôležité pre úspešnú realizáciu platby, bez rozlíšenia z pohľadu kupujúceho a z pohľadu predávajúceho, ktorí by mali mať rovnaké znalosti o právach a povinnostiach obchodného partnera,
- *časová náročnosť* – doba potrebná na uskutočnenie celej platobnej transakcie, opäť bez rozlíšenia strán, pretože obyčajne je odovzdanie tovaru viazané na možnosť dispozície s peniazmi z kúpnej ceny alebo je táto dispozícia nahradená iným spôsobom realizácie platby (zmenka),
- *rizikovosť prevedenia platby* – miera istoty, že bude platba realizovaná.

### 4.1 Komparácia podľa kritéria finančnej náročnosti

Z pohľadu finančnej náročnosti je najvýhodnejšia platba hladkou platbou – bankovým prevodom. Pri tejto platbe ako náklady vznikajú iba poplatky banke za zriadenie a vedenie účtu a poplatky za prevod finančných prostriedkov medzi účtami dlžníka a veriteľa. Platba v hotovosti sa môže zdať lacnejšia ako hladký plat. Pri tomto spôsobe platby však vznikajú vyššie náklady v spojitosti so zabezpečením trezoru či ochranky a prevozu hotovosti. Takisto je nutné spomenúť valutový kurz pre zmieňaní hotovosti na potrebnú menu, ktorý je menej výhodný ako devízový kurz, podľa ktorého sa zmieňajú peniaze pri bezhotovostnej platbe. Platbu zmenkou môžeme porovnať s platbou v hotovosti. Zmenka nám nahrádza hotové peniaze do doby vyplatenia zmenky. Pri zmenke síce odpadajú náklady za kurzové zmeny, ale

oproti hotovosti ju však drahšou robí provízia pre oprávneného zo zmenky, ktorý takto úveruje povinného zo zmenky. Ďalšie náklady môžu vzniknúť pri proteste zmenky v prípade nezaplatenia. Podobne ako zmenka, aj šek nahrádza hotové peniaze. Možno povedať, že šek je lacnejší ako zmenka, pretože neplní úverovú funkciu. Pri šeku vznikajú náklady spojené s vydaním šekovej knižky bankou, za upozornenie na nedostatočné krytie či poplatky za vklad alebo výber z účtu prostredníctvom šeku, ktoré sú oproti zmenke stále nižšie. Finančne najnáročnejšie sú dokumentárne platby. Dokumentárny akreditív je náročnejší ako dokumentárne inkaso z dôvodu vysokých nákladov na jeho zriadenie a realizáciu, pretože banky si účtujú každú operáciu zvlášť, nakoľko oproti inkasu musí banka podľa akreditívnych podmienok zhodnotiť formálne náležitosti listín. V ostatných bankových úkonoch sa akreditív a inkaso zásadne nelíšia.

## **4.2 Komparácia podľa kritéria administratívnej náročnosti**

Podľa tohto kritéria je nepochybne najjednoduchším spôsobom platby platba v hotovosti. Pre zúčastnené strany je hotovostný spôsob platby zhruba rovnako administratívne náročný s výnimkou nutnosti zmeny hotovosti na požadovanú menu, kedy sú na kupujúceho kladené o čosi vyššie nároky ako na predávajúceho, predovšetkým pri zmene väčšieho objemu hotovosti. Administratívnou povinnosťou kupujúceho je vystavenie príjmového pokladničného dokladu či pásky z registračnej pokladne. Podobne nenáročnou platbou je aj platba bankovým prevodom. Administratívne nároky sú pre obe zúčastnené strany takmer rovnaké. Platbu možno jednoducho uskutočniť z existujúceho účtu, kde je pre kupujúceho podstatné uschovať doklad príkazu na úhradu a pre predávajúceho bankový výpis z účtu, podľa ktorého si ľahko skontroluje prijatú platbu. Podľa výpisu z účtu si pohyb na účte môže ľahko kontrolovať aj kupujúci. Náročnejšia je však už platba zmenkou a šekom, kde musí kupujúci poznať formálne náležitosti oboch listín, prípadne si zaobstaráť predtlačené formuláre. Ďalej si kupujúci musí viesť evidenciu zmeniek, aby nedošlo k omeškaniu platby, ba dokonca k nezaplateniu. Väčšia administratívna náročnosť je kladená na predávajúceho, pretože zmenku aj šek musí starostlivo uschovať, predkladá ich na preplatenie či protestuje v prípade nezaplatenia, v prípade zmenky môže dôjsť aj k eskontu – predaju zmenky banke pre lehotou jej splatnosti. Pre kupujúceho je však náročnejší bankový prevod, ktorý sa uskutočňuje na jeho podnet. Najväčšie administratívne nároky sú kladené na dokumentárne

platby, ktoré majú veľké nároky na formálnu správnosť, ktoré musia dodržať obe zmluvné strany. Dokumentárny akreditív je náročnejší pre kupujúceho, ktorý s bankou uzaviera zmluvu o otvorení akreditívu a dokumentárne inkaso pre predávajúceho, ktorý je iniciátorom uzavretia zmluvy s bankou o uskutočnení inkasa.

#### **4.3 Komparácia podľa kritéria nutnosti právneho povedomia o jednotlivé platbe**

Najmenej náročnou na právne povedomie je platba bankovým prevodom. Aj keď je vo všeobecnosti prevod finančných prostriedkov z účtu na účet právne náročný, obzvlášť cezhraničný prevod finančných prostriedkov, na kupujúceho ako príkazcu nie sú kladené žiadne nároky na jeho právne povedomie, nakoľko túto otázku vždy rieši banka, ktorá platbu realizuje. Banky majú systémy platobných príkazov vždy riešené tak, aby každá platba bola uskutočnená v absolútnom právnom poriadku. Platba v hotovosti sa môže zdať jednoduchou, je potreba však poznať nielen vnútroštátne, ale aj medzinárodné právne predpisy, ktoré obmedzujú platbu v hotovosti do určitej výšky, ktorá je zákonom stanovená na 350 000 Kč. Plnenie pomocou dokumentárnych platieb sa môže javiť ako najnáročnejšie na právne povedomie, avšak, podobne ako pri bezhotovostnej platbe, podstatnú časť týchto platieb realizuje banka a zabezpečuje správnosť uskutočnenej platby. To, či bude právne náročnejší dokumentárny akreditív alebo dokumentárne inkaso, záleží od toho, v akej forme bude dokumentárny akreditív otvorený alebo či bude dokumentárne inkaso vo forme D/A alebo D/P. Zmenkové právo sa člení na typ kontinentálny unifikovaný ženevskými dohovormi a typ anglo-americký. A práve tu nastáva ten problém, že treba rozpoznať, akého typu je konkrétna krajina a následne brať v úvahu jej právnu úpravu, ktorá sa v každej krajine môže viac či menej líšiť. Dá sa povedať, že rovnaké právne povedomie je potrebné aj v prípade šeku, kde je takisto potrebné rozlišovať krajiny v oblasti Ženevskej konvencie a v oblasti anglo-americkej a poznať ich právnu úpravu.

#### **4.4 Komparácia podľa kritéria časovej náročnosti**

Najrýchlejšou platbou je jednoznačne platba v hotovosti, ktorá prebieha medzi zmluvnými stranami okamžite takzvané „z ruky do ruky“. Obdobne rýchlo môže byť preplatená aj zmenka, ak je vyplatená v hotovosti. V obchodnej praxi sa však zmenka podobne ako aj šek vypláca bankovým prevodom z dôvodu obmedzenia výšky hotovostnej platby. Samotný bankový prevod sa uskutočňuje do niekoľkých dní. Rýchlosť bankového prevodu však závisí od toho, či má predávajúci rovnakú banku ako kupujúci alebo má inú. Rýchlejší je prevod finančných prostriedkov medzi rovnakými bankami. Časovo najnáročnejšie sú dokumentárne platby. Dá sa povedať, že časovú náročnosť dokumentárneho akreditívu môže predĺžiť fakt, že banka potrebuje čas na preskúmanie dokumentov, pri inkase sú dokumenty bankou iba odovzdané.

#### **4.5 Komparácia podľa rizikovosti prevedenia platby**

Odhliadnuc od rizika straty či odcudzenia, je najmenej rizikovou formou platby hotovostná platba, ktorá, ako som už vyššie spomínala, prebieha takzvané „z ruky do ruky“. Riziko spojené s transferom hotovosti nesú narovnako kupujúci aj predávajúci. Po hotovostnej platbe sú najmenej rizikové dokumentárne platby. Takmer bezrizikovou platbou je platba dokumentárnym akreditívom, ktorý dáva dostatok istoty predávajúcemu aj kupujúcemu. Istotou pre predávajúceho je fakt, že pokiaľ sám splní svoje zmluvné povinnosti, tak mu bude zaplatené. Záväzok zaplatiť navyše nesie banka, teda subjekt, u ktorého sa predpokladá dostatočná bonita. Istotu kupujúcemu poskytuje skutočnosť, že nebude zaplatené skôr, kým tovar nebude dodaný podľa zmluvy. O čosi viac rizikovou je platba dokumentárnym inkasom. Inkaso síce poskytuje dodávateľovi záruku, že tovar nebude vydaný bez zaplatenia, nerieši však riziko spojené s neochotou kupujúceho tovar prevziať a zaplatiť. Toto riziko sa však dá eliminovať vhodným poistením, ktoré ale zvyšuje náklady dokumentárneho inkasa. Platba cennými papiermi, teda zmenkou a šekom, je pomerne riziková záležitosť. Aj keď sa jedná o bezpodmienečný príslub či príkaz zaplatiť, k zaplateniu nemusí dôjsť, ak druhá strana nedisponuje dostatočnými finančnými prostriedkami. Najviac rizikovou platbou je platba bankovým prevodom. Ak si predávajúci neoverí bonitu

kupujúceho a zaistenie platby, môže sa taktiež stať, že platba nebude realizovaná. Toto riziko možno potlačiť napríklad bankovou zárukou.

## **4.6 Zhodnotenie**

V tejto časti sa pokúsim nielen o dosiahnutie všeobecného záveru podľa vyššie uvedených kritérií, ale aj o vytvorenie súhrnnej predstavy o použití jednotlivých platobných prostriedkov.

Z poznatkov zo štvrtej kapitoly mojej práce možno porovnať jednotlivé platobné inštrumenty podľa jednotlivých kritérií a vybrať z nich tú najvýhodnejšiu či najnevýhodnejšiu. Ide však len o všeobecný záver, pretože v medzinárodnom obchode sú operácie natoľko rozličné, že až v konkrétnom prípade sa dá jednoznačne určiť, ktorý z platobných prostriedkov je pre danú operáciu najvýhodnejší.

S ohľadom na každé kritérium možno platobné prostriedky zoradiť od najvýhodnejších po najmenej výhodný nasledovne:

**Tabuľka 4.1 Vyhodnotenie podľa kritérií**

Finančná náročnosť	Administratívna náročnosť		Nutnosť právneho povedomia	Rizikovosť	Časová náročnosť
	Kupujúci	Predávajúci			
Hladká platba	Hotovostná Platba	Hotovostná platba	Hladká platba	Hotovostná platba	Hotovostná platba
Hotovostná platba	Zmenka, šek	Hladká platba	Hotovostná platba	Dokumentárny akreditív	Hladká platba
Šek	Hladká platba	Zmenka, šek	Akreditív, inkaso	Dokumentárne inkaso	Zmenka, šek
Zmenka	Dokumentárne inkaso	Dokumentárny akreditív	Zmenka, šek	Zmenka, šek	Akreditív, inkaso
Dokumentárny akreditív	Dokumentárny akreditív	Dokumentárne inkaso		Hladká platba	
Dokumentárne inkaso					

Zdroj: vlastné spracovanie

Čo sa týka vhodnosti použitia jednotlivých platobných prostriedkov, v stručnosti možno zhodnotiť poznatky z tretej kapitoly nasledovne:

**Tabuľka 4.2 Použitelnosť platobných prostriedkov**

<b>Druh platobného prostriedku</b>	<b>Použitie</b>
Hotovostná platba	Známi obchodní partneri, platba v malých čiastkach, pravidelné odbery menšieho množstva tovaru
Hladká platba	Známy obchodní partneri, dôvera medzi partnermi, pravidelné platby vo väčších čiastkach
Zmenka	Možnosť úverovania, zaistovací prostriedok, prostriedok refinancovania (eskont zmenky)
Šek	V prípade, ak kupujúci nevlastní platobnú kartu, prekonanie dočasnej platobnej neschopnosti
Dokumentárny akreditív	Pre finančné transakcie vyžadujúce zaistenie, pri obchode s nehnuteľnosťami
Dokumentárne inkaso	Pre obchody nevyžadujúce zaistenie, ak exportér nie je ochotný dodať tovar oproti úhrade bankovým prevodom

Zdroj: vlastné spracovanie

## 5 Záver

Na začiatku svojej práce som sa snažila objasniť problematiku platobnej podmienky a takisto problematiku dodacej podmienky, ktorá úzko súvisí s platobnou a upravuje náležitosti dodania tovaru podľa podmienok INCOTERMS, najmä spôsob dodania a výlohy, dodáciu lehotu a prechod vlastníckych práv. Cieľom bolo analyzovať platobnú podmienku. Tento cieľ som naplnila v druhej kapitole, kde som uviedla jej význam a základné náležitosti, ktoré sú predovšetkým miesto, čas a spôsob platenia. Dnes, kedy je samozrejmou obchodovať aj so zahraničím, je veľmi dôležité pre každý obchod vedieť zvoliť správnu platobnú podmienku. Zamerala som sa aj na povinnosť platiť z pohľadu kupujúceho a povinnosť dodať z pohľadu predávajúceho z pohľadu Viedenského dohovoru, ktorý sa v jednotlivých článkoch zameriava na práva a povinnosti zúčastnených zmluvných strán.

V ďalšej kapitole som sa už venovala najčastejšie využívaným platobným prostriedkom v medzinárodnom obchodnom styku, konkrétne hotovostnej a bezhotovostnej platbe, zmenkám, šekom, dokumentárnemu inkasu a dokumentárnemu akreditívu. Pri každom platobnom prostriedku som sa snažila o všeobecnú definíciu každého platobného prostriedku, spôsob realizácie každej platby, právnu úpravu a uviesť výhody a nevýhody každej platby. Pri dokumentárnych platbách a platbách cennými papiermi som pri každom inštrumente uviedla aj konkrétne typy a formy platobného prostriedku. Na záver kapitoly som načrtla aj problematiku bankovej záruky, ktorá je v medzinárodnom platobnom styku takisto často využívaná.

V predposlednej kapitole som platobné prostriedky porovnávala podľa jednotlivých kritérií – finančnej a administratívnej náročnosti, z hľadiska nároku na právne povedomie, rizikovosti a časovej náročnosti. Záverečné vyhodnotenie som urobila nielen podľa týchto kritérií, ale aj podľa vhodnosti použitia jednotlivých platobných prostriedkov. Poskytuje tak súhrnný prehľad o platobných prostriedkoch z rôznych hľadísk.

Aj keď moja práca nie je rozsiahla, mám za to, že napĺňa stanovený cieľ a podáva ucelenú predstavu o platobnej a dodacej podmienke a jednotlivých platobných prostriedkoch na medzinárodnej úrovni.



## **Zoznam použitej literatúry**

### **Odborné knihy**

KAMPF, Rudolf. *Financování a bankovníctví (přednášky a testy)*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 114 s. ISBN 80-7194-712-1.

KAŠŤÁKOVÁ, Elena a jiné. *Operácie v zahraničnom obchode*. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2008. 283 s. ISBN 978-80-225-2537-4.

KOTÁB, Petr a jiné. *Finanční právo*. 5. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 576 s. ISBN 978-80-7400-801-6.

MACHKOVÁ, Hana a jiné. *Mezinárodní obchodní operace*. 5. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, spol. s r.o., 2010. 240 s. ISBN 978-80-247-3237-4.

MACHKOVÁ, Hana a jiné. *Mezinárodní obchod a marketing*. Praha: GRADA Publishing, spol. s r.o., 2002. 268 s. ISBN 80-247-0364-5.

ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 474 s. ISBN 978-80-7380-181-6.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2006. 556 s. ISBN 80-7357-196-X.

RŮŽIČKA, Květoslav a jiné. *Úvod do práva mezinárodního obchodu*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2003. 302 s. ISBN 80-86473-32-5.

SATO, Alexej. *Mezinárodní obchodní operace (praktická příručka)*. 2. vyd. Praha: HZ Editio, 1999. 50 s. ISBN 80-86009-27-0.

ZÁHORCOVÁ, Silvia a Katarína STRÁNSKA. *Zmenka v obchodnom styku z pohľadu bankovej a súdnej praxe*. 1. vyd. Bratislava: Slovenská obchodná a priemyselná komora, 2001. 84 s. ISBN 80-85588-91-9.

### **Bakalárska práca**

ZVĚŘINA, Jan. *Typické platební prostředky v mezinárodním obchodě*. Brno, 2006. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního a evropského práva.

### **Právne normy**

Zákon č. 191 ze dne 20. prosince 1950, zákon směnečný a šekový, v platném znění. Dostupný taktiež z: <http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-191-1950-sb-zakon-smenecny-a-sekovy/>

Zákon č. 254 ze dne 18. srpna 2008 o omezení plateb v hotovosti, v platném znění. Dostupné taktiež z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/omezeniplateb/>

Zákon č. 124 ze dne 13. března 2002 o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku), v platném znění. Dostupný taktiež z: [http://business.center.cz/business/pravo/zakony/platebni\\_styk/](http://business.center.cz/business/pravo/zakony/platebni_styk/)

Zákon č. 513 ze dne 5. listopadu 1991, obchodní zákoník, v platném znění. Dostupný taktiež z: [http://www.fulsoft.cz/33/513-1991-sb-aktualni-zneni-ucinne-od-1-1-2012-zakon-obchodni-zakonik-uniqueidOhwOuzC33qe\\_hFd\\_-jrpTunXhamyvNI\\_aoQLQEf6LQCD-vMUnwPlw/?uri\\_view\\_type=4](http://www.fulsoft.cz/33/513-1991-sb-aktualni-zneni-ucinne-od-1-1-2012-zakon-obchodni-zakonik-uniqueidOhwOuzC33qe_hFd_-jrpTunXhamyvNI_aoQLQEf6LQCD-vMUnwPlw/?uri_view_type=4)

## **Zoznam obrázkov a tabuliek**

Obrázok 3.1 Platba v hotovosti.....	15
Obrázok 3.2 Hladká platba.....	17
Obrázok 3.3 Vznik vlastnej zmenky.....	21
Obrázok 3.4 Vznik cudzej zmenky.....	22
Obrázok 3.5 Platenie šekom.....	27
Obrázok 3.6 Dokumentárne inkaso.....	31
Obrázok 3.7 Použiteľnosť a realizácia dokumentárneho akreditívu.....	38
Tabuľka 4.1 Vyhodnotenie podľa kritérií.....	50
Tabuľka 4.2 Použiteľnosť platobných prostriedkov.....	51

## **Zoznam skratiek**

Angl.	anglicky
Č.	číslo
Odst.	odstavec
OSN	Organizácia spojených národov
T. j.	to jest
Tzn.	to znamená
Zb.	zbierka

## Prehlásenie o využití výsledkov bakalárskej práce

Prehlasujem, že

- som bola zoznámená s tým, že na moju bakalársku prácu sa plne vzťahuje zákon č.121/2000 Zb. – autorský zákon, najmä § 35 – použitie diela v rámci občianskych a náboženských obradov, v rámci školských predstavení a použitie diela školského a § 60 školské dielo;
- beriem na vedomie, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (ďalej len VŠB-TUO) má právo nezárobkovej, k svojej vnútornej potrebe, bakalársku prácu použiť (§ 35 odst. 3);
- súhlasím s tým, že bakalárska práca bude v elektronickej podobe archivovaná v Ústrednej knižnici VŠB-TUO a jeden výtlačok bude uložený u vedúceho bakalárskej práce. Súhlasím s tým, že bibliografické údaje o bakalárskej práci budú zverejnené v informačnom systéme VŠB-TUO;
- bolo dojednané, že s VŠB-TUO, v prípade záujmu z jej strany, uzavriem licenčnú zmluvu s oprávnením použiť dielo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bolo dojednané, že použiť svoje dielo, bakalársku prácu, alebo poskytnúť licenciu k jej využitiu môžem len so súhlasom VŠB-TUO, ktorá je oprávnená v takomto prípade odo mňa požadovať primeraný príspevok na úhradu nákladov, ktoré boli VŠB-TUO na vytvorenie diela vynaložené (až do ich skutočnej výšky).

V Ostrave dňa .....

.....

Meno a priezvisko študenta

Adresa trvalého pobytu študenta:

Novomeského 1255, 024 01 Kysucké Nové Mesto